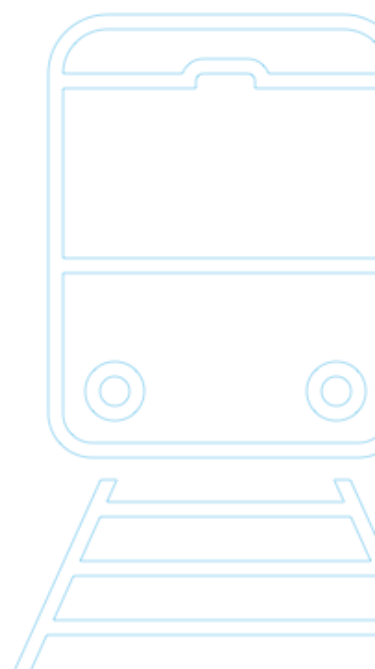
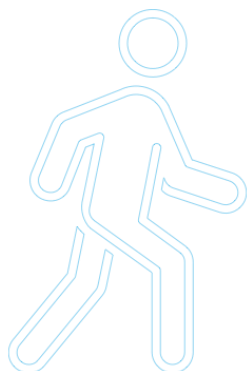
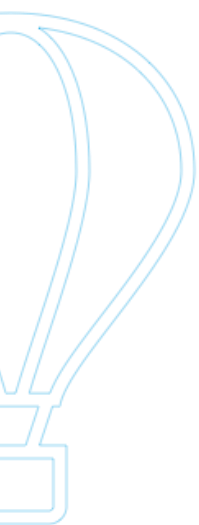

InterCat

International Team for Circular and Accessible Tourism

GLOSSARY AND GOOD PRACTICES

Circular Tourism

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

InterCAT: International Team for Circular and Accessible Tourism
Erasmus+ stratēģiskās partnerības projekts profesionālās izglītības sektorā
Projekta Nr. 2020-1-IT01-KA202-008596

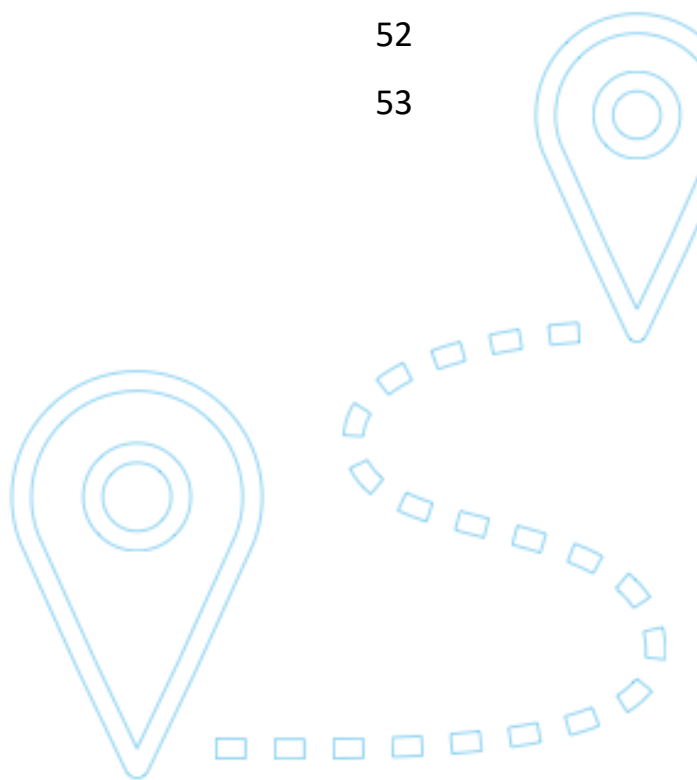
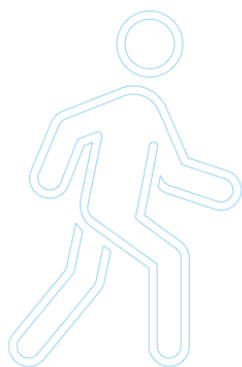
Pateicība par ieguldīto darbu projekta InterCAT komandai.

Partneri, kas piedalījās Aprites tūrisma glosārija un labo prakšu izstrādē:
NEW HORIZONS (Itālija), ECOLOGICAL FUTURE EDUCATION (Latvija), ERGASIA (Grieķija),
FUNDACION UNIVERSITAT JAUME I-EMPRESA (Spānija), PREVIFORM (Portugāle).

Šī publikācija atspoguļo tikai tās autoru viedokli, un Eiropas Komisijas atbalsts šīs publikācijas tapšanai nav uzskatāms par tās satura apstiprinājumu, un Komisija nekādā veidā neuzņemas atbildību par šeit ietvertās informācijas tālāku izmantošanu.

SATURS

levads par aprites tūrismu	4
Aprites tūrisma glosārijs	6
Glosārija kā instrumenta nozīmīgums	7
Kā izveidod glosāriju	8
Kā izmantot šo glosāriju	11
Aprites tūrisma termini	12
Aprites tūrisma labās prakses	26
Kā izmantot labo prakšu apkopojumu	27
Labās prakses piemēri	28
Projekta komanda	52
Izmantotā literatūra	53

Ievads par aprites tūrismu

Aprites tūrisms ievēro aprites ekonomikas principus, un tie ir cieši saistīti ar ilgtspējīgu attīstību.

Tā mērķis ir ražot preces un nodrošināt pakalpojumus tūristiem, vienlaikus ierobežojot patēriņu un neatjaunojamo enerģijas avotu radīto atkritumu apjomu.

Galvenais uzdevums ir nodrošināt to, ka tūrisma nozare turpina augt, bet dara to ilgtspējīgā veidā – izmantojot resursus pēc iespējas efektīvāk, lai no tiem iegūtu pēc iespējas lielāku labumu. Tūrisma produkti pamazām kļūst videi draudzīgāki, un tūristi arvien vairāk pievērš uzmanību vides jautājumiem.

Ir vieglāk saprast un pamanīt, kā aprites ekonomikas principi var ietekmēt ražošanas sektoru nevis pakalpojumu sektoru, piemēram, tūrisma nozari. Taču aprites ekonomikas principus var izmantot ikvienā nozarē, tostarp tūrismā.

Aprites tūrisms pievēršas jaunām perspektīvām – ilgtspēja, videi draudzīgs, bioloģisks, kā arī atbildīga solidaritāte.

Ilgstspējīgas attīstības kritēriji:

- 100% atjaunojamā enerģija
- Bioloģiskā vai vietējā pārtika
- Pieejamība bez automašīnām
- Ekoloģiski tīri produkti
- Vairāk nekā 80% atkritumu tiek pārstrādāti
- Videi draudzīgas ēkas
- Enerģijas taupīšanas gaismas
- Saules paneļi
- Ūdens resursu samazināšana
- Lietus ūdens atgūšana un atkārtota izmantošana

Pasaules Tūrisma organizācija definē tūristu kā cilvēku, kurš ceļo un paliek vietās, kas ir ārpus viņa ierastās vides vairāk nekā 24 stundas, bet ne ilgāk par vienu gadu. Tūrisms sākas jau tad, kad ceļotājs tikai gatavojas ceļojumam. Kad tūrists nonāk galapunktā, viņš visticamāk izmanto sabiedrisko transportu, iekārtojas savā izvēlētajā apmešanās vietā, dodas ēst un piedalās dažādās vietējās aktivitātēs. Pēc tam viņš dodas atpakaļ uz mājām. Un visos šajos posmos var ieviest aprites ekonomikas principus.

Tūrisma nozare ir cieši saistīta ar un atkarīga no vairākām svarīgām resursu plūsmām, aktīvu un preču vērtību ķēdēm sabiedrībā – piemēram, no lauksaimniecības līdz ēdienam, līdz apbūvētajai videi un transporta nozarei. Personas, kas darbojas ceļošanas un tūrisma jomā var kļūt par aprites principu ieviesējiem un gūt labumu no kopēju aprites principiem atbilstošu vērtību radīšanas.

Ir svarīgi ieviest jaunu pieeju domāšanā un rīcībā. Visai tūrisma nozarei vajadzētu pārdomāt savas darbības mērķi un sava biznesa modeļa ietekmi uz vidi, sabiedrību un ekonomiku.

Šobrīd ļoti aktuāla ir jauna tūrisma paradigma, kas veicinātu dabas un sociālā kapitāla atjaunošanos. Aprites ekonomika piedāvā pārliciecināšu jaunu paradigmu un instrumentu kopumu, lai veicinātu inovatīvu, līdzsvarotu un elastīgu tūrisma nozares atkopšanos un ilgtspējīgu nākotni.

Labo prakšu piemēri aprites tūrisma nozarē:

- Tiek īstenotas videi draudzīgas pieejas un tiek piedāvāti ilgtspējīgi pakalpojumi. Šeit ietverta atkritumu apjoma samazināšana, atjaunojamās enerģijas izmantošana (piemēram, saules paneļi) u.c.
- Tiek saglabāti dabas resursi un aizsargāta bioloģiskā daudzveidība. Tiek aizsargātas dabiskās dzīvotnes, tiek stingri kontrolēti sniegtie tūrisma pakalpojumi. Piemēram, tiek ierobežota tūristu plūsma, daļa ienākumu tiek novirzīti vides aizsardzībai.
- Tiek cienīta un saglabāta uzņēmējas kopienas kultūra. Tiek nodrošinātas tradicionālas izpratnes veicināšanas aktivitātes un darbnīcas, praktiskas darbības. Piemēram, māla meistarklases, izmantojot vietēji iegūtu mālu, aušanas nodarbības, izmantojot vietējos materiālus, kā arī ēst gatavošanas darbnīcas, izmantojot tikai vietēji audzētu pārtiku. Šīs praktiskās darbnīcas nerada atkritumus, materiālus var pārstrādāt, izmantot atkārtoti vai kompostēt.

APRITES TŪRISMA

GLOSĀRIJS

Glosārija kā instrumenta nozīmīgums

Glosārijs ir alfabētiskā secībā sakārtots saraksts ar kādā tekstā, publikācijā vai konkrētā jomā lietotiem grūti saprotamiem vārdiem vai frāzēm un to nozīmi. Glosārijs ir cieši saistīts ar terminoloģiju. Lielākā daļa mūsdienās sagatavoto dokumentu tiek izstrādāti speciālistu saziņai. Līdz ar to tie tiek rakstīti speciālā valodā, un 30–80 % no teksta (atkarībā no konkrētās jomas un teksta veida) ir terminoloģija. Citiem vārdiem sakot, terminoloģija ir galvenais līdzeklis, ko izmanto, lai attēlotu faktus, viedokļus un informāciju un lai tos nodotu tālāk. Tādējādi speciālistu zināšanu un informācijas nodošana, vienalga, vai vienā valodā vai daudzās valodās, ir neatgriezeniski saistīta ar terminoloģijas resursu izveidi un izplatīšanu, kā arī ar terminoloģijas pārvaldību šī vārda plašākajā nozīmē.

Šis process attiecas ne tikai uz zinātni vai inženierzinātnēm, bet arī uz tiesību zinātni, valsts pārvaldi, veselības aprūpes jomu u.c. Turklāt terminoloģijai ir būtiska loma dokumentu izstrādē un izplatīšanā, arī darba procesā. Terminoloģijas resursi ir nozīmīgi arī daudzu citu iemeslu dēļ: tie ir vārdu vai citu apzīmējumu kolekcijas, tie nodrošina standartizāciju un saskaņošanu, kā arī tie tiek izmantoti dažādos piemērošanas veidos un disciplīnās. Šajā kontekstā ir diezgan skaidrs, cik svarīgs glosārijs ir viena teksta ietvaros, vai pat neatkarīgi no teksta.

Glosārijs ir nepieciešams, ja:

- definīcija ir pārāk gara un pārlietu traucēs lasīšanas procesu vai;
- ne visiem lasītājiem būs nepieciešams zināt definīciju, un jūs vēlaties ietaupīt zinošo lasītāju laiku.

Glosāriji var noderēt arī mācību procesā, jo tie palīdz studentiem identificēt un apgūt jaunu ar konkrēto jomu saistītu vārdu krājumu. Likt studentiem intuitīvi saprast vārdus no to lietojuma tekstā vai klasē nav labākais risinājums, jo ne visiem studentiem ir nepieciešamās prasmes, lai iemācītos jaunus vārdus šādā veidā. Turklāt glosārijs nodrošina to, ka studenti redz vārda definīciju un avotu. Apgūstot un izprotot glosārijā atrodamos vārdus, students var precīzāk izmantot konkrētās jomas specifisko vārdu krājumu, kā arī iegūst labāku izpratni par saistītajiem jēdzieniem. Glosāriju var izmantot, lai studentiem sniegtu ne tikai definīcijas, bet arī piemērus, kā attiecīgais termins tiek lietots kādā kontekstā.

Ziņojumos glosārijs parasti atrodas ziņojuma sākumā, starp saturu un kopsavilkumu, vai arī beigās – starp ieteikumiem un atsaucēm. Glosārijā iekļautajiem vārdiem jābūt alfabētiskā secībā, un glosārijam jābūt viegli pārskatāmam.

Kā izveidot glosāriju

Vispirms ir skaidri jānosaka glosārija mērķauditorija. Vienlīdz svarīgi ir noteikt glosārijā iekļauto terminu izziņas jomu. Lai glosārijs būtu noderīgs, ir jābūt skaidri definētai mērķauditorijai un izziņas jomai.

Kad ir noteikta mērķauditorija un izziņas joma, glosārija redaktoram ir jāpārlasa pamatteksts vai jāpēta attiecīgās jomas literatūra, lai identificētu nezināmus terminus. Jāidentificē tādi termini, kas parastam lasītājam varētu būt nezināmi, tehniskie vai akadēmiskie termini, ko nepieciešams sīkāk paskaidrot saistībā ar citiem dokumentiem, vai arī tādi termini, kas sīkāk jāpaskaidro, pat, ja lasītājs jau šo terminu atpazīst.

Gadās, ka redaktors ir arī teksta autors, un šādos gadījumos ir diezgan grūti identificēt tos terminus, kuri būtu iekļaujami glosārijā, jo redaktors ļoti labi pārzina teksta saturu un ir attiecīgās jomas eksperts. Lai atvieglotu procesu un iegūtu labāku rezultātu, šādos gadījumos redaktoram vai kādam citam vajadzētu no jauna pārskatīt testu, lai identificētu glosārijā iekļaujamus terminus.

Gadījumos, kad mērķauditorija ir nevis zinātniskā kopiena, bet gan visa sabiedrība, tas, kurš pārlasa tekstu, var būt arī kāds draugs vai ģimenes loceklis, kuram nav zināšanu par attiecīgo jomu. Tādējādi teksts un glosārijs būs pēc iespējas noderīgāks arī parastam lasītājam.

Kad ir identificēti visi glosārijā iekļaujamie termini, tie ir jāapkopo vienā atsevišķā dokumentā. Jāanalizē redaktora un pārlasītāju ieteiktie termini. Jāpārlicinās, ka glosārijā iekļautie termini aptver visus jēdzienus, kas kādam varētu būt neskaidri.

Jānorāda, ka glosārijā iekļautajiem terminiem jābūt gana vispārīgiem, bet ne pārlietu sarežģītiem, turklāt glosārijam nevajadzētu būt pārlietu garam. Parasti glosārija apjomu aprēķina šādi – ja kāda publikācija ir piecas līdz sešas lapas gara, tad glosārijam nevajadzētu būt garākam par vienu vai divām lapām. Izņēmums ir tad, ja publikācijā ir ļoti daudz akadēmisko vai tehnisko terminu, kurus ir nepieciešams paskaidrot.

Ir vairāki aspekti, kas jāņem vērā, sastādot definīcijas. Kad ir identificēti visi termini, par katru no tiem ir jāsniedz īss apraksts. Aprakstam ir jābūt īsam un konkrētam, un ne garākam par diviem līdz četriem teikumiem. Ja jūs esat konkrētās jomas eksperts, jums ir viegli ieslīgt detaļās. Taču jāņem vērā, ka ir liela iespēja, ka lasītājs ļoti garas definīcijas nemaz nelasīs, turklāt garas definīcijas novērš lasītāja uzmanību no konkrētā dokumenta. Apraksts ir ļoti būtisks, un tas ir jāraksta pašiem. Nav ieteicams kopēt definīcijas no citiem glosārijiem, taču, ja tiek izmantots cits avots, ir jānorāda atsauce.

Definīcijām ir divi galvenie mērķi:

- definīcijas precizē kādas tehniskās jomas atklājumu vai jaunu tehnoloģiju aprakstu (piemēram, zoologs atklāj jaunu dzīvnieku sugu un nosauc un definē to)
- definīcijas palīdz speciālistiem sazināties ar lasītājiem, kas nav zinoši attiecīgajā jomā (piemēram, rokasgrāmata par mašīnas labošanu ietver dažādus terminus, kas apzīmē detaļas un instrumentus)

Definīcijā definējama vārds vai frāze (termins) tiek paskaidrots ar citiem vārdiem un frāzēm (skaidrojums), lai būtu skaidra konkrētā termina nozīme. Skaidrojums nodrošina to, ka lasītājs labāk izprot termina nozīmi.

Lai definīcija būtu laba, tai jāatbilst šīm divām īpašībām:

- (1) lasītājam ir pazīstami skaidrojumā izmantotie vārdi un frāzes, un viņš izprot to nozīmi.
- (2) skaidrojumā izmantotie vārdi un frāzes palīdz lasītājam izprast terminu, bieži vien nodrošinot īpašību vai metožu kopumu, ko izmantot, lai izprastu terminu, t.i., skaidrojums palīdz kategorizēt attiecīgo terminu.

Definīcijām ir jābūt vienkāršām, skaidrām, lasītājam viegli uztveramām un piemērotām parastam lasītājam. Jāizvairās no tehnisku terminu izmantošanas skaidrojumā, jo tas var tikai samulsināt lasītāju. Glosārijs nav vārdnīca, un tajā nevajag izmantot pārlietu akadēmisku valodu. Definīcijā jāpaskaidro, kāda ir termina nozīme attiecīgā dokumenta ietvaros, un skaidrojums jāsniedz pēc iespējas vienkāršākā formā. Visbeidzot, glosārijā nevajadzētu lietot abreviatūras. Tās var norādīt atsevišķā sarakstā ar nosaukumu "Abreviatūras". Tās nevajadzētu lietot glosārijā, jo tās var tikai samulsināt lasītāju. Ja pamattekstā ir daudz abreviatūru, tad jāapsver atsevišķa abreviatūru saraksta izveide.

Skaidru definīciju uzrakstīt nav viegli. Teikumus ir viegli lasīt, ja ir skaidra teikumu uzbūve un uzsvars. To dažāda garums un vārdu kārtība novērš juceklīgumu un vienmuļību. Skaidri teikumi veicina izpratni, un uzsvēšana tiek lietota tad, kad tas ir būtiski. Skaidri teikumi nodrošina kodolīgumu. Dažas vadlīnijas, lai teksts būtu viegli uztverams:

- definīcijā iekļautajiem teikumiem nevajadzētu būt saraustītiem, tādēļ ieteicams izvairīties no īsiem teikumiem, jo tie izskatās juceklīgi un nav skaidri;
- definīcijā lietotās saistītās idejas ir jāietver vienā teikumā, lai lasītājs varētu uztvert šo ideju sasaisti;
- neaizstājiet tehniski precīzus vārdus ar vārdiem, kas nav tehniski un ir neskaidri vai neprecīzi;
- katrā profesijā ir pieņemtas frāzes un terminoloģija. Piemēram, vārds "stat" angļu valodā ir medicīnas žargons, un tas nozīmē nekavējoties pamest iesākto un pievērsties ārkārtas situācijai;
- datoru jomā "glitch" ir īslaicīgas jaudas sprieguma svārstības, kas var izdzēst iekšējās atmiņas saturu; "bug" ir kļūda, kas izraisa programmas nepareizu darbību. Šāds noderīgs žargons zinošai auditorijai sniedz skaidru nozīmi;
- izvairieties no pārspīlējumiem, tie izklausās mākslīgi. Esiet piesardzīgi, izmantojot tādus vārdus kā labākais, lielākais, gaišākais, sliktākais u.c.;
- izvairieties no neprecīzu vārdu lietošanas – pat sinonīmiem ir dažādas nozīmes nianses;
- izvairieties no pārlietu neformālas izteiksmes. Mēs parasti nerakstām tā, kā runājam ar draugiem kādā kafējnīcā. Saprotama izteiksme nozīmē neizmantojot standartiem neatbilstošu valodu, žargonu, lamuvārdus vai pārlietu daudz sarunvalodas izteicienu.

Ir noderīgi sniegt dažus vispārīgus rakstīšanas padomus, kas varētu noderēt arī glosārija sastādīšanā.

- Neaizraujieties ar lietvārdiem. Ir grūti lasīt teikumu, kurā ir pārlietu daudz lietvārdu. Iespēju robežās to vietā izmantojiet darbības vārdus. Tad teksts būs vieglāks, īsāks un dinamiskāks.
- Izsakieties konkrēti, nevis abstrakti. Aizstājiet neskaidrus un abstraktus izteicienus ar konkrētiem. Teksts būs skaidrāks, jēgpilnāks un bieži vien arī īsāks.
- Iespēju robežās izmantojiet darāmo kārtu, nevis ciešamo. Ja darbības vārdi ir darāmajā kārtā, teikumi parasti ir vieglāk uztverami un vienkāršāki (arī īsāki).
- Uzmanieties no viltus draugiem. Viltus draugi ir vārdu pāri divās valodās, kas izskatās līdzīgi, bet ir ar pavisam dažādām nozīmēm.
- Piesardzīgi izmantojiet adverbiālas vārdkopas.
- Komatus lietojiet atbilstoši interpunkcijas noteikumiem

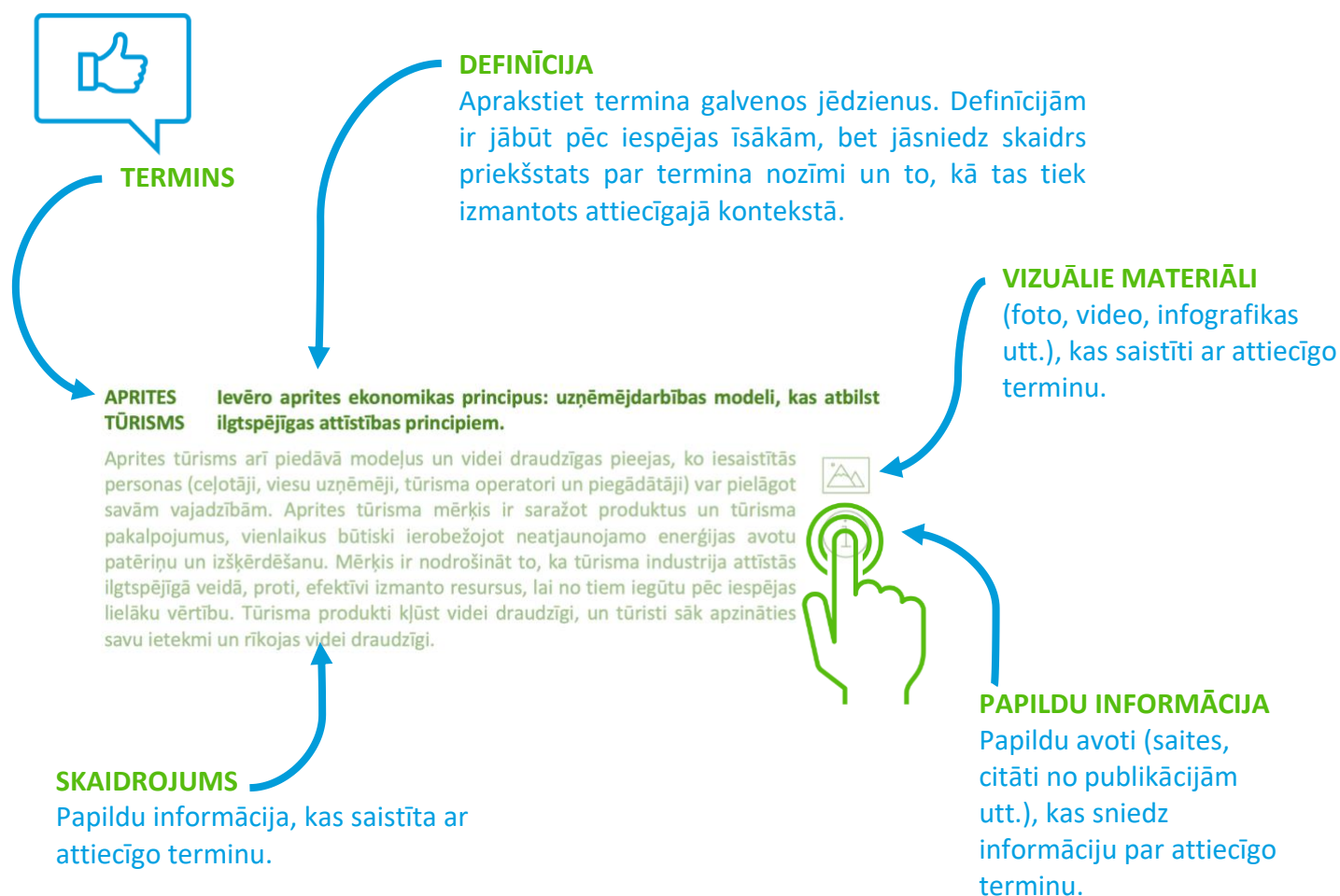
Jāpatur prātā, ka laba glosārija galvenie mērķi ir skaidrība, kodolīgums, precizitāte, organizācija un ētika.

Kā izmantot glosāriju

Viena no svarīgākajām laba glosārija pazīmēm ir izmantošanas ērtums. Glosārija lasītājiem jāvar viegli atrast viņus interesējošo terminu.

Lai to nodrošinātu, šajā aprites tūrisma glosārijā termini ir sakārtoti alfabētiskā secībā. Kā tas tika norādīts jau iepriekš, terminu sakārtošana alfabētiskā kārtībā ir ierasta glosāriju sastādīšanas prakse, un mēs uzskatām, ka šis ir visērtākais veids, lai nodrošinātu, ka lietotājs konkrēto terminu var atrast ļoti ātri un ka viņam tādēļ nav jāpārskata viss glosārijs.

Glosārijs ir sastādīts, lai sniegtu definīcijas tādiem terminiem, kas lasītājiem varētu būt nesaprotami, lasot labo prakšu aprakstus vai citus projekta dokumentus. Glosārijus bieži vien var izmantot kā neformālas datu vārdnīcas, kas ietver datu definīcijas, lai lasītājs, lasot labo prakšu aprakstus un citus projekta dokumentus, varētu koncentrēties uz tajos iekļauto informāciju.

Aprites tūrisma termini

3R princips; 4R princips; 5R princips; Aprites attīstības modelis; Aprites ekonomika	13
Aprites tūrisms; Atjaunīgie enerģijas avoti; Atkārtota izmantošana; Atkritumi;	
Atkritumu apjoma samazināšana	14
Atkritumu apsaimniekošana; Atkritumu pārstrāde; Atkritumu reģenerācija;	
Bioloģiskā daudzveidība; Bioloģiskā noārdīšanās	15
Bioloģiskā produktivitāte; Bioloģiski noārdāms; Bioloģiskie atkritumi; Blakusprodukts	16
Dabas resursi; Digitālā kompetence un kompetence zinātnē; Dzīves cikls;	
Ekodizaina skatījums	17
Ekoloģiskā efektivitāte; Ekoloģiskās pēdas nospiedums; Ekomarķējums	18
Ekosistēma; Emisija; Globālā sasilšana; Ilgtspēja; Ilgtspējīgs tūrisms	19
Izejvielas; Klimata pārmaiņas; Kopprodukts; Kustība “Zero waste”	20
Labā prakse; Pārražošana; Pārveidošana; Reģenerēti materiāli; Samazināšana;	
Savstarpēja atkarība	21
Siltumnīcas efekts; Sistēma “maksā par svaru”; Talkošana; Vide	22
Videi draudzīgi pakalpojumi; Vides ilgtspējība; Vides kustība; “Zaļā iepirkuma” sistēma	23
Zaļmaldināšana; Zilā ekonomika	24

3R PRINCIPS Ilgtspējības princips, kas balstīts uz trim darbībām – samazināt, izmantot atkārtoti, nodot pārstrādei (no angļu val. – *reduce, reuse, recycle*).

Šo terminu cilvēki izmanto lielākoties neformālos kontekstos. Pētnieki un Eiropas Savienības iestādes izmanto formālo terminu – atkritumu hierarhija.

4R PRINCIPS Ilgtspējības princips, kas balstīts uz četrām darbībām – samazināt, izmantot atkārtoti, nodot pārstrādei, atgūt (enerģiju) (no angļu val. – *reduce, reuse, recycle, recover (energy)*).

Dažreiz arī runā par “atjaunošanu” (*renew*) un “kompostēšanu” (*rot*) (piemēram, kompostējot un ražojot biogāzi). Šo terminu cilvēki izmanto lielākoties neformālos kontekstos. Pētnieki un Eiropas Savienības iestādes izmanto formālo terminu – atkritumu hierarhija.

5R PRINCIPS Ilgtspējības princips, kas balstīts uz piecām darbībām – samazināt, pārstrādāt, izmantot atkārtoti, nodot pārstrādei, atgūt (no angļu val. – *reduce, remanufacture, reuse, recycle, recover*).

Vai atteikties, samazināt, izmantot atkārtoti, nodot pārstrādei, atjaunot vai citas darbības – tas ir atkarīgs no jomas, kurai šo principu piemēro. Šo terminu cilvēki izmanto lielākoties neformālos kontekstos. Pētnieki un Eiropas Savienības iestādes izmanto formālo terminu – atkritumu hierarhija.

APRITES ATTĪSTĪBAS MODELIS Aprites attīstība ir jauns normatīvs modelis pilsētvides attīstībai, kas ir paredzēts infrastruktūras veidošanas procesiem un pilsētvides aktivitātēm, kas atbalsta aprites pilsētu sistēmas.

Circular development allows cities to adapt to shocks and long-term changes in the wider landscape, with minimal ecological impact. It aims to reduce urban resource consumption (materials, land, water, infrastructure and energy), waste and green-house gas emissions (GHGs), whilst regenerating the urban ecosystem and building urban resilience. Circular development enables the healthy renewal of cities. It could also help to deliver many of the sustainable development goals.

APRITES EKONOMIKA Ekonomikas sistēma, kas cenšas risināt tādas globālas problēmas kā klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības zudums, atkritumi un piesārņojums.

Raugoties tālāk par pašreizējo ieguves rūpniecības modeli, kurā materiāli tiek iegūti, izmantoti un izmesti, aprites ekonomikas mērķis ir sniegt jaunu izpratni par izaugsmi, koncentrējoties uz pozitīviem ieguvumiem visai sabiedrībai. Tas ietver pakāpenisku saimnieciskās darbības atsaisti no ierobežotu resursu izmantošanas un tādas sistēmas izveidi, kurā nepastāv atkritumi. Aprites modelis, kas balstās uz pāreju uz atjaunojamiem enerģijas avotiem, veido ekonomikas, dabisko un sociālo kapitālu.

Tā pamatā ir trīs principi: jānovērš atkritumu un piesārņojuma rašanās; produkti un materiāli pēc iespējas jāpatur aprites ciklā; jāatjauno dabiskās sistēmas.

APRITES TŪRISMS   **Ievēro aprites ekonomikas principus: uzņēmējdarbības modeli, kas atbilst ilgtspējīgas attīstības principiem.**

Aprites tūrisms arī piedāvā modeļus un videi draudzīgas pieejas, ko iesaistītās personas (ceļotāji, viesu uzņēmēji, tūrisma operatori un piegādātāji) var pielāgot savām vajadzībām. Aprites tūrisma mērķis ir saražot produktus un tūrisma pakalpojumus, vienlaikus būtiski ierobežojot neatjaunojamo enerģijas avotu patēriņu un izšķērdēšanu. Mērķis ir nodrošināt to, ka tūrisma industrija attīstās ilgtspējīgā veidā, proti, efektīvi izmanto resursus, lai no tiem iegūtu pēc iespējas lielāku vērtību. Tūrisma produkti kļūst videi draudzīgi, un tūristi sāk apzināties savu ietekmi un rīkojas videi draudzīgi.

ATJAUNĪGIE ENERĢIJAS AVOTI   **Enerģijas avoti, kas nav atkarīgi no degvielas, kuras krājumi ir ierobežoti. Visplašāk izmantotais atjaunīgais enerģijas avots ir hidroelektrostacija; citi atjaunīgie avoti ir biomasas enerģija, saules enerģija, plūdmaiņu enerģija, viļņu enerģija un vēja enerģija.**

Atjaunīgās enerģijas piemēri:

- ģeotermālā enerģija – siltums, kas izdalās no Zemes garozas kā karsts ūdens vai tvaiks un ko izmanto elektroenerģijas ražošanai;
- hidroenerģija – potenciālā un kinētiskā ūdens enerģija, ko pārvērš elektroenerģijā;
- saules enerģija – saules starojums, ko izmanto karstā ūdens un elektroenerģijas ražošanai (te netiek iekļauta pasīvā saules enerģija, ko izmanto ēku apsildīšanai un atvēsināšanai);
- plūdmaiņu/okeāna/viļņu enerģija – mehāniskā enerģija no ūdens kustības, ko izmanto elektroenerģijas ražošanai;
- vēja enerģija – vēja kustības kinētiskā enerģija, ko izmanto elektroenerģijas ražošanai, izmantojot turbīnas.

ATKĀRTOTA IZMANTOŠANA   **Produkta izmantošana vairāk nekā vienu reizi tam pašam vai jaunam mērķim.**

Atkritumu hierarhijas otrais pīlārs – vērtības atgūšana no izmestā resursa bez pārstrādes vai pārražošanas, piemēram, drēbju pārdošana lietoto preču veikalos ir tikai atkārtotas izmantošanas veids, nevis pārstrāde.

ATKRITUMI   **Jebkurš materiāls (šķidr, ciets vai gāzveida), ko saražo mājsaimniecības un komerciālās, institucionālās, pašvaldību vai rūpnieciskās organizācijas un ko nevar savākt un pārstrādāt turpmākai izmantošanai.**

Attiecībā uz cietajiem atkritumiem tas attiecas uz materiāliem, kas pašlaik nonāk poligonos, lai gan dažus no materiāliem ir iespējams pārstrādāt.

ATKRITUMU APJOMA SAMAZINĀŠANA   **Pasākumi indivīdu, mājsaimniecību vai organizāciju radīto atkritumu daudzuma samazināšanai.**

ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA   **Prakses un procedūras, kā rīkoties ar atkritumiem.**

Ir astoņi atkritumu apsaimniekošanas veidi vai kategorijas: avotu samazināšana un atkārtota izmantošana, dzīvnieku barošana, pārstrāde, kompostēšana, fermentācija, atkritumu poligoni, sadedzināšana un aprakšana zem zemes.

ATKRITUMU PĀRSTRĀDE   **Jebkura reģenerācijas darbība, ko veic, lai atkritumus pārstrādātu citos produktos, materiālos vai vielās – gan sākotnēji paredzētajam mērķim, gan citiem mērķiem.**

Pārstrāde ir process, kura laikā lietotie materiāli tiek pārvērsti izmantojamos produktos. Piemēram, konkrētu patēriņa vai rūpniecības preču atkārtota izmantošana saglabā ierobežotos materiālus, samazina piesārņojumu un piegružošanu un kopumā uzlabo vides stāvokli. Jebkura reģenerācijas darbība, ko veic, lai atkritumus pārstrādātu citos produktos, materiālos vai vielās – gan sākotnēji paredzētajam mērķim, gan citiem mērķiem. Tā ietver organisko materiālu pārstrādi, bet neietver enerģijas reģenerāciju un pārstrādi materiālos, ko izmantos kā kurināmo vai aizbēršanas darbībām.

ATKRITUMU REĢENERĀCIJA   **Jebkura darbība, kuras galvenais mērķis ir atkritumu izmantošana lietderīgam mērķim, aizstājot citus materiālus, kas citādi būtu izmantoti noteiktas funkcijas veikšanai, vai atkritumu sagatavošana šīs funkcijas veikšanai rūpnīcā vai plašākā ekonomikā.**

Reģenerācija ir jebkura darbība, kuras galvenais mērķis ir atkritumu izmantošana lietderīgam mērķim, aizstājot citus materiālus, kas citādi būtu izmantoti noteiktas funkcijas veikšanai, vai atkritumu sagatavošana šīs funkcijas veikšanai rūpnīcā vai plašākā ekonomikā. Resursu reģenerācija ir materiālu un enerģijas ieguve no atkritumiem, un šo materiālu un enerģijas izmantošana.

BIOLOĢISKĀ DAUDZVEIDĪBA   **Bioloģiskā daudzveidība ir dzīvo organismu formu dažādība visās vidēs, tai skaitā sauszemes, jūras un citās ūdens ekosistēmās un ekoloģiskajos kompleksos, kuru sastāvdaļas tās ir; tā ietver daudzveidību sugās ietvaros, starp sugām un starp ekosistēmām.**

Bioloģiskās daudzveidības vērtību var apzināties, aplūkojot attiecības, ko cenšamies izveidot viens ar otru un ar pārējo dabu. Mēs iespējams novērtējam bioloģisko daudzveidību, jo tā veido mūs par to, kas esam, mūsu attiecības vienam ar otru un sociālās normas. Šīs attiecību vērtības ir daļa no cilvēku individuālās vai kolektīvās labklājības sajūtas, atbildības par vidi un saiknes ar vidi. Dažādās vērtības, kas saistītas ar bioloģisko daudzveidību, ir svarīgas, jo tās var ietekmēt cilvēku lēmumus par daudzveidības saglabāšanu.

BIOLOĢISKĀ NOĀRDĪŠANĀS   **Process, kura laikā mikroorganismu ietekmē atkritumi noārdās.**

Piesārņotā zonā (piemēram, gruntsūdeņos vai augsnē) var ievadīt barības vielas, lai īpaši veicinātu bioloģisko noārdīšanos .

BIOLOĢISKĀ PRODUKTIVITĀTE

Konkrētas teritorijas spēja saražot biomasu; dažādām ekosistēmām (piemēram, ganībām, mežiem u.c.) būs dažādi bioloģiskās produktivitātes līmeņi.

Bioloģisko produktivitāti nosaka daļot kopējo bioloģisko kopumu (viss, kas ir izaudzis un dzīvo) ar kopējo platību. Bioloģiskā produktivitāte var attiekties uz vienu organismu, populāciju, vai veselām kopienām un ekosistēmām. Produktivitāti var izteikt kā konkrētā teritorijā noteiktā laikā iegūtu sausnu (neto produkcija) vai kā konkrētā teritorijā noteiktā laikā saražotu enerģiju (bruto produkcija = elpošana + siltuma zudumi + neto produkcija). Bioloģiskā produktivitāte katrā atsevišķā gadījumā tiek īstenota ar augu un dzīvnieku sugu populāciju vairošanos, kas notiek noteiktā ātrumā un ko var izteikt ar konkrētu daudzumu – produkciju gadā (vai citā laika vienībā), konkrētā platībā (uz zemes dzīvojošiem organismiem un ūdens gultnes tuvumā dzīvojošiem organismiem) vai konkrētā tilpumā (organismiem, kas dzīvo atklātos ūdeņos vai augsnē).

BIOLOĢISKI NOĀRDĀMS

Process, kas var sadalīties organismu, īpaši baktēriju, darbības rezultātā.

Mikroorganismi noteiktā laika periodā var bioloģiski noārdāmos un kompostējamus materiālus sadalīt ūdenī, oglekļa dioksīdā, minerālsāļos un jaunā biomasā. Tas, vai bioloģiski noārdāmā vai kompostējamā plastmasa sadalās, un tas, cik ātri tas notiek, ir atkarīgs no apstākļiem, kādiem tā tiek pakļauta apglabāšanas laikā. Šie apstākļi ir temperatūra, ilgums, mikroorganismu klātbūtne, barības vielas, skābeklis un mitrums.

BIOLOĢISKIE ATKRITUMI

Augu materiāls, kas tiek izmests kā nepūstoši atkritumi — tie ir zāgētie koki un krūmi, to zari, nopļautā zāle, lapas, dabiskie (neapstrādātie) kokmateriāli un nezāles (kaitīgas vai citas).

Tā sauktie bioloģiskie atkritumi tiek uzskatīti par neizmanto to dārgumu krātuvi, jo šie atkritumi bioloģiski noārdās un var tikt atkārtoti izmantoti dažādiem mērķiem. Bioloģiskos atkritumus var pārvērst kompostā, kā arī šo atkritumu pārstrādei ir savas priekšrocības. Organiskais materiāls (atkritumi) var tikt apstrādāts, izmantojot dažādas metodes.

BLAKUSPRODUKTS

Noderīgs un tirgum piemērots produkts vai pakalpojums, kas nav primārais produkts vai pakalpojums. Skatīt arī "kopprodukts".

Blakusprodukti pastāv gandrīz visās nozarēs, nevis tikai ražošanā. Labs piemērs ir lopkopība. Piensaimnieki audzē govus, lai saražotu pienu un to pārdotu veikaliem, restorāniem un izplatītājiem. Kāds ir liellopu blakusprodukts? Kūtsmēsli. Lauksaimnieks necenšas uzsākt kūtsmēsļu biznesu. Viņš ir ieinteresēts piena ražošanā, bet kūtsmēsli tiek saražoti šī procesa laikā. Diemžēl daudzi blakusprodukti ir vienkārši atkritumi, ko nav iespējams izmantot citiem mērķiem. Piemēram, atomelektrostacija: stacija saražo enerģiju, izmantojot konkrētus procesus, un tā rezultātā rodas kodolatkritumi. Šie atkritumi ir ne tikai neizmantojami, bet tie ir arī bīstami. Uzņēmumiem ir jābūvē specializētas telpas, lai uzglabātu kodolatkritumus, un jāpieņem darbinieki, kas ir piesardzīgi, rīkojoties ar tiem, transportējot tos un atbrīvojoties no tiem.

DABAS RESURSI   **Dabas resursi ir dabā sastopami dabas aktīvi (izejvielas), ko var izmantot saimnieciskai ražošanai vai patēriņam.**

Dabas resursi ir materiāli un vielas, kas atrodami dabā un var tikt izmantoti ekonomiska labuma iegūšanai. Tie ir derīgie izrakteņi, meži, auglīgā zeme un ūdens, arī nafta, ogle, dabasgāze, metāli, akmens un smiltis. Pieejamie dabas resursi ir arī gaiss, saules gaisma un augsne. Arī dzīvnieki, putni, zivis un augi ir dabas resursi. Tos izmanto ēdiena pagatavošanai, degvielai un kā izejvielas preču ražošanai.

DIGITĀLĀ KOMPETENCE UN KOMPETENCE ZINĀTNĒ   **Digitālā kompetence ietver atbildīgu digitālo tehnoloģiju izmantošanu; komunikāciju un sadarbību, medijpratību, digitālā satura veidošanu, drošību, ar intelektuālo īpašumu saistītus jautājumus, problēmu risināšanu un kritisko domāšanu.**

Tā ietver spēju iegūt informāciju, izmantojot dažādas digitālās tehnoloģijas, apšaubīt pieejamo informāciju, zinātkāri un no aizspriedumiem brīvu attieksmi. Kompetence zinātnē attiecas uz spēju izmantot zināšanas, identificēt jautājumus un balstīt viedokli uz pierādījumiem. Tā ietver spēju izmantot loģisko un kritisko domāšanu, rīkoties ar tehnoloģiskajiem instrumentiem un darīt zināmus secinājumus un to argumentāciju. Eiropas Komisija ir iekļāvusi digitālo kompetenci un kompetenci zinātnē astoņās mūžizglītības pamatkompetencēs. Digitālā kompetence ir laba izpratne un zināšanas par IKT būtību, lomu un iespējām ikdienā gan personīgajā un sociālajā dzīvē, gan arī darbā. Tā ietver galvenās datora lietojumprogrammas, piemēram, Word dokumentus, izklājlapas, datu bāzes, informācijas glabāšanu un pārvaldību, kā arī izpratni par to iespējām.

DZĪVES CIKLS (PRODUKTA)   **Visi produkta izstrādes posmi, sākot no izejvielām, izgatavošanas līdz pat patēriņam un nonākšanai atkritumu poligonā.**

Tiek uzskatīts, ka produkta dzīves cikls ir process, kas aizsākas tad, kad tas ienāk tirgū, un beidzas, kad tas pamet tirgu. Cikls tiek iedalīts četros posmos: ieviešana, izaugsme, briedums un novecošana. Jēdziens tiek izmantots, lai palielinātu reklāmu, samazinātu cenas un iekarotu jaunus tirgus.

EKODIZAINA SKATĪJUMS   **Metode un process, kas “ņem vērā vides aspektus visos produkta izstrādes procesa posmos, tiecoties pēc produktiem, kas rada pēc iespējas mazāku ietekmi uz vidi visā produkta dzīves ciklā”.**

Ekodizains ir vārds, ko lielākoties izmanto, lai risinātu vides problēmas un mazinātu cilvēka darbības ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, sugām, zemi. Tiek runāts par ilgtspējīgu dizainu, aprites principiem atbilstošu dizainu, atbildīgu dizainu utt., taču ar to tiek domāts viens un tas pats, proti, tādu preču un pakalpojumu izstrāde, kurai nav negatīvas ietekmes uz vidi.

EKOLOĢISKĀ EFEKTIVITĀTE

Tā ir pārvaldības stratēģija, lai sasniegtu vairāk, izmantojot mazāk. Tās pamatā ir ideja radīt vairāk preču un pakalpojumu, vienlaikus izmantojot mazāk resursu un radot mazāk atkritumu un piesārņojuma.

Ekoloģiskā efektivitāte ir ilgtspējības pasākums, kas apvieno vides un ekonomisko sniegumu. Ekoloģisko efektivitāti var uzskatīt vai nu kā vides snieguma rādītāju, vai arī kā uzņēmējdarbības stratēģiju ilgtspējīgai attīstībai. Ekoloģisko efektivitāti visbiežāk definē kā:

- ietekmes uz vidi un ekonomisko rādītāju attiecību;
- ekonomisko rādītāju un ietekmes uz vidi attiecību.

Ekoloģisko efektivitāti var sasniegt, sasniedzot šos trīs mērķus:

- palielināt produktu vai pakalpojumu vērtību;
- optimizēt resursu izmantošanu;
- samazināt ietekmi uz vidi.

EKOLOĢISKĀS PĒDAS NOSPIEDUMS

Cilvēka darbības ietekme, ko mēra bioloģiski produktīvās zemes un ūdens platībā, kas nepieciešama patērēto preču ražošanai un radīto atkritumu asimilācijai.

Vienkāršākiem vārdiem runājot, tas ir vides daudzums, kas nepieciešams, lai saražotu preces un pakalpojumus konkrēta dzīvesveida nodrošināšanai. Pieprasījuma ziņā ekoloģiskās pēdas nospiedums mēra indivīda vai iedzīvotāju pieprasījumu pēc augu izcelsmes pārtikas un šķiedrvielu produktiem, lopkopības un zivju produktiem, kokmateriāliem un citiem meža produktiem, vietām pilsētas infrastruktūrai un pēc meža, lai absorbētu oglekļa dioksīda emisijas no fosilajiem enerģijas avotiem. Piedāvājuma ziņā pilsētas, štata vai valsts bioloģiskā kapacitāte atspoguļo tās bioloģiski produktīvo zemi un jūras zonu, tostarp mežu zemes, ganības, aramzemi, zvejas vietas un apbūvētu zemi. Ekoloģiskās pēdas nospiedumu var aprēķināt vienam cilvēkam, pilsētai, reģionam, valstij un visai planētai..

EKOMARĶĒJUMS

Tiek piešķirts produktiem un pakalpojumiem, kas visā to dzīves ciklā atbilst augstiem vides standartiem: no izejvielu ieguves līdz ražošanai, izplatīšanai un iznīcināšanai.

Ekomarķējums tika izveidots 1992. gadā, un tas tiek atzīts gan Eiropā, gan visā pasaulē kā vides izcilības marķējums. Izmantojot ekomarķējumus, mēs varam izvēlēties produktus un pakalpojumus atbilstoši noteiktiem vides un sociālajiem kritērijiem. Tas nozīmē to, ka ekomarķējums sniedz patērētājiem informāciju par produkta ražošanas aizkulisēm. Uzņēmumiem ekomarķējums ir līdzeklis, lai novērtētu veiktspēju, kā arī informētu par produktu un reklamētu to, ka konkrēta produkta ražošanā tiek ievērotas vides aizsardzības prasības. Attiecībā uz valdībām ekomarķējums veicina izmaiņas ražotāju un patērētāju domāšanā, tādējādi paverot ceļu uz ilgtspējīgu attīstību.

EKOSISTĒMA **Sistēma, kurā dažādu organismu un to vides mijiedarbība rada ciklisku materiālu un enerģijas apmaiņu.**

Ekosistēmu veido biotiskie komponenti (dzīvā daba) un abiotiskie faktori (nedzīvā daba). Biotiskie komponenti ietver augus, dzīvniekus un citus organismus. Abiotiskie faktori ir akmeņi, temperatūra un mitrums. Katrs ekosistēmas faktors gan tieši, gan netieši ir atkarīgs no citiem faktoriem. Cilvēki ir mijiedarbojušies ar ekosistēmu jau tūkstošiem gadu. Daudzas kultūras attīstījās tuvumā konkrētām ekosistēmām. Tomēr, pieaugot cilvēku populācijai, cilvēki ir pārņēmuši daudzas ekosistēmas. Tās var atgūties no bojājumiem.

EMISIJA **Piesārņojošo vielu izplūde atmosfērā no stacionāriem avotiem, piemēram, dūmu skursteņiem, citām ventilācijas atverēm, komerciālajiem vai rūpnieciskajiem objektiem, un mobiliem avotiem, piemēram, mehāniskajiem transportlīdzekļiem, lokomotīvēm un lidmašīnām.**

2019. gadā ES-27 rūpniecības un mājsaimniecību radītās siltumnīcefekta gāzu emisijas bija 3,8 miljardi tonnu CO₂ ekvivalenta. To avoti bija: lauksaimniecība, mežsaimniecība un zvejniecība; ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde; apstrādes rūpniecība; elektroapgāde, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana; transports un uzglabāšana; citi pakalpojumi, ūdensapgāde un būvniecība; mājsaimniecībās – mājsaimniecības kā patērētāji. Gaisa emisiju konti mēra ekonomikas un vides mijiedarbību attiecībā uz emisijām gaisā, lai novērtētu, vai pašreizējās ražošanas un patēriņa darbības ir ilgtspējīgas.

GLOBĀLĀ SASILŠANA **Novērojamo globālās temperatūras paaugstināšanos galvenokārt izraisa cilvēka izraisīts pastiprināts siltumnīcas efekts, kas Saules siltumu aiztur Zemes atmosfērā.**

Globālā sasilšana ir ilgstoša Zemes klimata sistēmas sasilšana, kas novērota kopš pirmsindustriālā perioda (no 1850. līdz 1900. gadam), ko izraisījusi cilvēka darbība, galvenokārt fosilā kurināmā dedzināšana, kas palielina siltumu aizturošo siltumnīcefekta gāzu līmeni atmosfērā. Terminu bieži aizstāj ar terminu 'klimata pārmaiņas', lai gan klimata pārmaiņas attiecas gan uz cilvēku, gan dabas izraisītu sasilšanu un tās ietekmi uz mūsu planētu. Cilvēki ir veicinājuši globālo sasilšanu, kas ietekmēs temperatūru, jūru u.c.

ILGTSPĒJA **Cilvēku rīcība, kas neizraisa neatgriezenisku kaitējumu videi, ekosistēmām, sugām vai dabas resursiem, to izmaiņas vai noplicināšanu.**

To definē arī kā tagadnes vajadzību apmierināšanu, neapdraudot nākamo paaudžu spēju apmierināt viņu vajadzības. Tai ir trīs galvenie pīlāri: sociālais, ekonomiskais un vides.

ILGTSPĒJĪGS TŪRISMS **Attiecas uz tūristu, nozares, vides un uzņēmējvalsts sabiedrības vajadzību apmierināšanu, vienlaikus ņemot vērā tās pašreizējo un turpmāko ekonomisko, sociālo un vides ietekmi.**

IZEJVIELAS Izejvielas ir materiāli vai vielas, ko izmanto preču primārajā ražošanā.

Izejvielas ir materiāli vai vielas, ko izmanto preču primārajā ražošanā. Izejvielas ir preces, kuras pērk un pārdod preču biržās visā pasaulē. Lai gan visas izejvielas iegūst no dabas, tās iedala trijos veidos, balstoties uz to, no kurienes tās tiek iegūtas:

- no augiem/kokiem tiek iegūti tādi materiāli kā dārzeņi, augļi, ziedi, koks, sveķi, lateks;
- no dzīvniekiem tiek iegūti tādi materiāli kā āda, gaļa, kauli, piens, vilna, zīds;
- no kalnrūpniecības tiek iegūti tādi materiāli kā derīgie izrakteņi, metāli, jēlnafta, ogles u.c.

KLIMATA PĀRMAIŅAS Laikapstākļu izmaiņas laika gaitā un/vai reģionā; parasti attiecas uz temperatūras izmaiņām, vēja modeļiem un nokrišņiem; lai gan tās var būt dabiskas vai antropogēnas, tiek pieņemts, ka klimata pārmaiņas ir antropogēnas.

Cilvēku darbības, piemēram, fosilā kurināmā dedzināšana enerģijas iegūšanai vai lietus mežu izciršana, palielina siltumnīcefekta gāzu (piemēram, oglekļa dioksīda, CO₂) koncentrāciju Zemes atmosfērā, tādējādi paaugstinot vidējo globālo temperatūru un izraisot klimata pārmaiņas. Sekas var just ikvienā kontinentā, un tiek prognozēts, ka tās arvien pieņemsies spēkā. Zinātnieki jau ir brīdinājuši, ka, ja vidējā globālā temperatūra pārsniegs pirmsrūpniecības laikmeta temperatūras līmeni par 1.5°C, mums nāksies saskarties ar nopietnām un daļēji neatgriezeniskām sekām, kas skars gan vidi, gan sabiedrību. Cilvēka izraisītā sasilšana jau ir sasniegusi aptuveni 1°C.

KOPPRODUKTS Kaut kas, kas tiek ražots kopā ar kādu citu produktu.

Produkti, kas tiek ražoti vienlaikus, izmantojot vienu un to pašu izejvielu, kopīgā procesā, un katram produktam ir ievērojami augsta pārdošanas vērtība. Kopprodukta gadījumā izmaksas tiek sadalītas. Ja abi produkti ir vienlīdz svarīgi, tie var būt kopprodukts.

KUSTĪBA "ZERO WASTE" Atkritumu pārvēršana resursos; resursu izmantošanas pārplānošana, lai galu galā atkritumu apjomu varētu samazināt līdz nullei, nodrošinot, ka blakusprodukti tiek izmantoti citur un preces tiek pārstrādātas, imitējot atkritumu apriti dabā.

Kustība "zero waste" tūrisma jomā ir divējāda. Vietējām iestādēm ir jārada iniciatīvas, lai šo kustību veicinātu un atvieglotu tūristam šī principa ievērošanu, bet tūristam ir jāzina termins un jāvēlas sadarboties. Valda nepareizs uzskats, ka "bezatkritumu" nozīmē vairāk pārstrādes, lai gan patiesībā tas nozīmē mazāk.

LABĀ PRAKSE Process, metode vai tehnoloģiju, iekārtu un resursu inovatīva izmantošana, vai kādi citi mērāmi faktori, par kuriem ir pierādīts, ka tie ir veiksmīgi.

Labās prakses ir vadlīniju, ētikas vai ideju kopums, kas atspoguļo visefektīvāko vai piesardzīgāko rīcību konkrētā uzņēmējdarbības situācijā. Labās prakses var noteikt iestādes, piemēram, regulatori un pārvaldes iestādes, vai arī tās var noteikt uzņēmuma vadība. Labās prakses tiek izmantotas arī kursa materiālos.

PĀRRAŽOŠANA Komponentu vai daļu reģenerācijas, demontāžas, remonta un dezinfekcijas process tālākpārdošanai un atkārtotai izmantošanai.

Produkta pārbūve atbilstoši oriģinālā ražotā produkta specifikācijām, izmantojot atkārtoti izmantojamas, remontētas un jaunas detaļas. Ir nepieciešams salabot vai nomainīt detaļas un moduļus, kas savu laiku ir nokalpojuši vai ir kļuvuši nevajadzīgi. Pārražošana ir visaptverošs un precīzs rūpniecisks process, kurā iepriekš pārdots, nolietots vai nefunkcionējošs produkts vai sastāvdaļa tiek salabota un ir “kā jauna” vai ir pat “labākā stāvoklī nekā jauna”, kā arī tiek garantēta produkta veiktspēja un kvalitāte.

PĀRVEIDOŠANA Izskata, funkciju vai satura pārveidošana.

Pārveidošanas process, kā arī vērtējums, vai konkrētas funkcijas, produkti un/vai pakalpojumi būtu jāpārveido vai jālikvidē.

REĢENERĒTI MATERIĀLI Izmetie materiāli, kas tiek atgūti un izmantoti citos procesos vai produktos un kam nepieciešami tikai minimāli uzlabojumi vai apstrāde.

Tiek uzskatīts, ka nelineāro domāšanu raksturo darbošanās vairākos virzienos, nevis vienā virzienā, un tā balstās uz ideju, ka kādas problēmas risināšanai ir vairāki sākumpunkti.

SAMAZINĀŠANA Fokusēšanās uz jaunu produktu patēriņu un jau esošo lietu izmantošanu.

Process, lai novērstu vai samazinātu radīto atkritumu daudzumu, un to paveic novēršot atkritumu rašanos, pārstrādājot atkritumus vai iegādājoties pārstrādātus un videi draudzīgus produktus. Atkritumu apjoma samazināšana – ietekmes uz vidi samazināšana. Samazināšana ietver produktu patēriņu – vairākkārtīgi izmantojamu produktu un priekšmetu lietošana un komposta ierīkošana mājās.

SAVSTARPĒJA ATKARĪBA Savstarpēji atkarīgu vienību attiecības.

Tūrisma pieprasījuma savstarpējā atkarība ir salīdzinoši jauna tēma tūrisma ekonomikas jomā. Ja starp diviem tūrisma galamērķiem nav tiešas konkurences, pieaug pieprasījums gan “A” galamērķim, gan “B” galamērķim.

SILTUMNĪCAS EFEKTS Process, kurā atmosfēras infrasarkanā starojuma emisija sasilda planētas virsmu.

Cilvēku darbības rezultātā tiek mainīts Zemes dabiskais siltumnīcas efekts. Dedzinot fosilo kurināmo, piemēram, ogles un naftu, mūsu atmosfērā nonāk vairāk oglekļa dioksīda. NASA ir novērojusi, ka atmosfērā ir palielinājies oglekļa dioksīda un dažu citu siltumnīcefekta gāzu daudzums. Ja atmosfērā ir pārāk liels daudzums siltumnīcefekta gāzu, Zemes atmosfērā uzkrāsies arvien lielāks daudzums siltuma. Šī iemesla dēļ Zeme sasilst.

SISTĒMA “MAKSĀ PAR SVARU” Finanšu pieeja atkritumu apsaimniekošanai, kas nosaka cenas atbilstoši savākto atkritumu daudzumam, nevis par savākšanas reizēm vai nosakot fiksētu gada maksu.

Sistēma “maksā par svaru” ļauj klientam ietekmēt to, cik viņš maksās par atkritumu apsaimniekošanu, proti, jo mazāk atkritumu, jo mazāks rēķins. Šī sistēma ir kļuvusi par stimulu pakāpties augstāk atkritumu hierarhijā, palielinot materiālu pārstrādes apjomus. Šī sistēma var sniegt stimulu samazināt atkritumu rašanos.

TALKOŠANA Darbības, kas tiek veiktas saistībā ar tādu bīstamu vielu izplūdi vai izplūdes draudiem, kas varētu negatīvi ietekmēt sabiedrības veselību un/vai vidi.

Vārds “talkošana” dažreiz tiek lietots tādā pašā nozīmē kā korektīvie pasākumi, likvidēšana, reaģēšana, sanācija. Ar sakopšanu saistītas aktivitātes tiek rīkotas arī īpašos gadījumos, piemēram, 5. jūnijā (Pasaules vides dienā) vai 8. jūnijā (Pasaules okeānu dienā), un tajās piedalās dažādas organizācijas. Šīs aktivitātes parasti tiek rīkotas pludmalēs tuvu pilsētām, un parasti tiek savāktas vairākas tonnas atkritumu. Vairāk nekā 80 % no atrastajiem atkritumiem ir plastmasa: visvairāk atrod pudeles un maisiņus, korķīšus, salmiņus un glāzes. Gandrīz visās uzskaitītajās pludmalēs ir cigarešu izsmēķi, un 40 % sakopto pludmaļu tika atrasti plastmasas cimdi, maskas vai citi atkritumi, kas radušies tādēļ, ka individuālie aizsardzības līdzekļi netiek pareizi apsaimniekoti.

VIDE Ārējā vide, tostarp visi biotiskie un abiotiskie faktori, kas ieskauj un ietekmē organisma vai populācijas izdzīvošanu un attīstību.

Ir dažādi vides veidi atkarībā no perspektīvas: iekšējā un ārējā; dabiskā un uzbūvētā; jūras, zemes un atmosfēras. Ekosistēma ir ārējā vide, kurā visi organismi funkcionē kopā ar nedzīvo dabu. Ekosistēmas dzīvie organismi veido sarežģītas attiecības ar abiotiskajiem faktoriem savā vidē, lai atbalstītu to attīstību un izdzīvošanu. Vide saskaras ar daudzām problēmām, kas radušās cilvēku izgudrotu tehnoloģiju dēļ. Vides aizsardzība ir sociāla kustība, kuras mērķis ir novērst vai samazināt cilvēku kaitīgo ietekmi uz vidi. Vides aizsardzība galvenokārt pievēršas dabiskajai videi un problēmām, ar kurām tā saskaras, piemēram, sugu izzušana, klimata pārmaiņas, veco mežu izzušana un piesārņojums.

VIDEI DRAUDZĪGI PRODUKTI UN PAKALPOJUMI   **Produkti vai pakalpojumi, kam salīdzinājumā ar citiem tādiem pašiem produktiem vai pakalpojumiem ir mazāka vai samazināta ietekme uz cilvēku veselību un vidi.**

Videi draudzīgi produkti un pakalpojumi ir ne tikai tādi, kas sastāv no pārstrādātām izejvielām, samazina atkritumu apjomu, taupa enerģiju vai ūdeni, izmanto mazāk iepakojuma un samazina izmesto vai patērēto toksisko vielu daudzumu, bet arī daudzi citi produkti un pakalpojumi. Ja resursu produktivitāte palielinātos par 30 %, līdz 2030. gadam tiktu radīti vēl divi miljoni darbavietu. Šādā veidā aprites ekonomika var samazināt ikgadējās siltumnīcefekta gāzu emisijas par 2–4 %. Tāpēc vairāk nekā 650 miljoni eiro “saskaņā ar ES pašreizējo finansējuma programmu “Apvāršnis 2020” ir paredzēti aprites ekonomikas nozarei”, kā arī citiem fondiem un ES mēroga iniciatīvām, kuru mērķis ir veicināt “zaļo izaugsmi”.

VIDES ILGTSPĒJĪBA   **Ekosistēmu komponentu un funkciju uzturēšana nākamajām paaudzēm.**

Saskaņā ar ANO Pasaules Vides un attīstības komisijas teikto vides ilgtspējība ir tādu izvēļu izdarīšana, kas nodrošina, ka nākamajām paaudzēm ir pieejami dabas resursi, lai dzīvotu dzīvesveidu, kas ir līdzvērtīgs mūsu dzīvesveidam vai labāks par to. Vides ilgtspējības mērķis ir uzlabot dzīves kvalitāti un rast līdzsvaru starp pasauli un patēriņa kultūru, samazinot slogu uz ekosistēmām.

VIDES KUSTĪBA   **Gan vides saglabāšana, gan zaļās kustības; daudzveidīgas zinātniskas, sociālas un politiskas kustības.**

Vides speciālisti iestājas par ilgtspējīgu resursu apsaimniekošanu un dabiskās vides pārvaldību, mainot valsts politiku un indivīdu uzvedību. Atzīstot cilvēci kā ekosistēmu dalībnieci, kustības ir vērstas uz ekoloģiju, veselību un cilvēktiesībām. Vides kustība ir filozofiska, sociāla un politiska kustība, kas radās 19. gadsimta beigās un atbalsta godīgu un ilgtspējīgu resursu pārvaldību. Tās galvenais mērķis ir aizsargāt dabiskās vides kvalitāti, mainot cilvēku uzvedību, kā arī mainot politiskās, ekonomiskās un sociālās organizācijas pasākumus. Ir virkne organizāciju un uzņēmumu, kas atbalsta vides kustību, un mūsdienās vairākām reliģiskajām organizācijām ir programmas un aktivitātes, kas veltītas tikai vides jautājumiem.

“ZAĻĀ IEPIRKUMA” SISTĒMA   **Tādu preču un pakalpojumu pirkšana, kam ir samazināta ietekme uz vidi un kas veicina sociālo taisnīgumu.**

Ilgspējīgi produkti parasti tiek definēti kā produkti un pakalpojumi, kam salīdzinājumā ar citiem tādiem pašiem produktiem vai pakalpojumiem ir mazāka vai samazināta ietekme uz vidi un cilvēku veselību. Tā kā ilgtspējīgu produktu iegāde nāk par labu videi, uzlabo efektivitāti un vairākkārtīgi ekonomē naudu, šī prakse ir kļuvusi par neatņemamu publisko iepirkumu daļu. Tiek atzīts, ka valstu atkritumi, emisijas un vides riski bieži vien tieši ir saistīti ar valsts iegādāto preču un izejvielu daudzumu un kvalitāti.

ZAĻMALDINĀŠANA Uzņēmumi, kas sevi pasniedz kā videi draudzīgus, bet kuru uzņēmējdarbības prakse liecina par pretējo.

Zaļmaldināšana parasti attiecas uz pārmērīgu “zaļā” mārketinga un iepakojuma izmantošanu, vienlaikus neņemot vērā kopējo ekoloģiskās pēdas nospiedumu. Zaļmaldināšana ir nepatiesa iespaids radīšana vai maldinošas informācijas sniegšana par to, ka uzņēmuma produkti ir videi draudzīgi. Uzņēmumi to piekopj, lai spodrinātu savu tēlu. Klasisks piemērs ir uzņēmums, kas tirgo fosilo kurināmo un savās reklāmās un kampaņās norāda, ka strādā pie pētījumiem atjaunīgo enerģijas resursu jomā, taču tajā pašā laikā izmanto enerģiju, kurai ir vislielākā negatīvā ietekme uz vidi.

ZILĀ EKONOMIKA Zilās ekonomikas jēdziens attiecas uz ekonomiskās izaugsmes, sociālās iekļaušanas veicināšanu un iztikas līdzekļu saglabāšanu vai uzlabošanu, vienlaikus nodrošinot vides ilgtspējību.

Šī jēdziena pamatā ir sociālās un ekonomiskās izaugsmes nodalīšana no vides un ekosistēmu degradācijas, izmantojot ar okeāniem saistītas nozares un darbības. Zilā ekonomika veicina klimata pārmaiņu mazināšanu, attīstot atjaunīgos jūras energoresursus, samazinot oglekļa dioksīda īpatsvaru jūras transporta nozarē un padarot ostas zaļākas. Tā padarīs ekonomiku aprites principiem atbilstošāku, un to paveiks, atjaunojot standartus zvejas rīku projektēšanai, kuģu pārstrādei un jūras platformu ekspluatācijas pārtraukšanai. Videi draudzīgas infrastruktūras attīstīšana piekrastes zonās palīdzēs saglabāt bioloģisko daudzveidību un ainavas, vienlaikus sniedzot labumu tūrismam un piekrastes ekonomikai.

A large, light blue outline of a lightbulb, centered on the page. The bulb part is a rounded shape with a hexagonal base, and the stem is a simple vertical line with a small base.

APRITES TŪRISMA
LABĀS PRAKSES

Kā izmantot labo prakšu apkopojumu

KATEGORIJAS

Atkārtota izmantošana: produktu un iepakojuma atkārtota izmantošana.

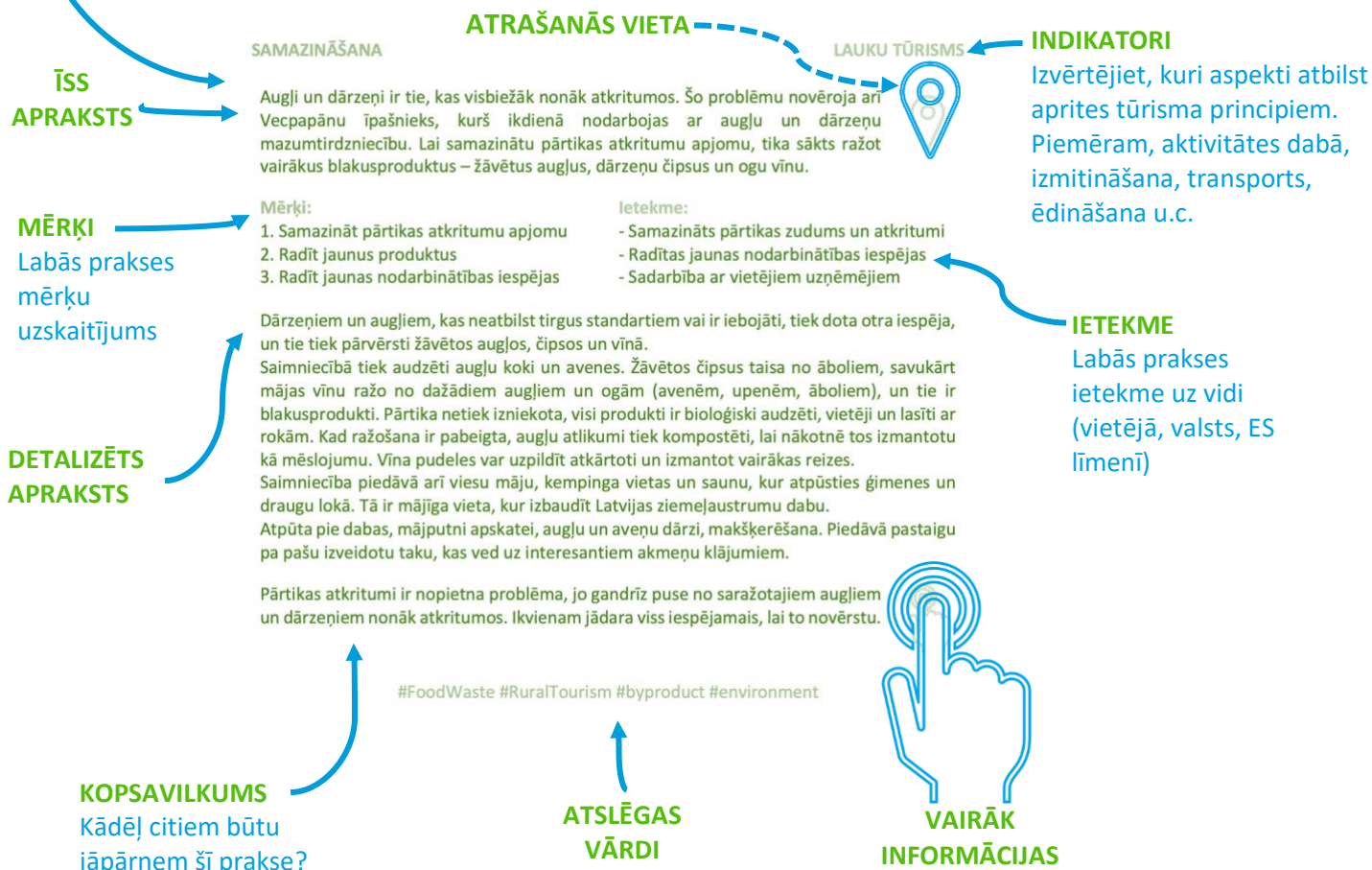
Samazināšana: atkritumu un nepārstrādājumu produktu izmantošanas samazināšana.

Jaunas idejas: inovatīvas pieejas dabas resursu izmantošanai.

Izmantošana citiem mērķiem: lietotu preču izmantošana citiem mērķiem, salabošana, uzlabošana.

Atrašanās vietas maiņa: vietējie produkti un piegādātāji.

Atjaunošana: iesaistīšanās vides aizsardzības un dabas saglabāšanas aktivitātēs.

Augļi un dārzeņi ir tie, kas visbiežāk nonāk atkritumos. Šo problēmu novēroja arī Vecpapānu īpašnieks, kurš ikdienā nodarbojas ar augļu un dārzeņu mazumtirdzniecību. Lai samazinātu pārtikas atkritumu apjomu, tika sākts ražot vairākus blakusproduktus – žāvētus augļus, dārzeņu čipsus un ogu vīnu.

Mērķi:

1. Samazināt pārtikas atkritumu apjomu
2. Radīt jaunus produktus
3. Radīt jaunas nodarbinātības iespējas

Ietekme:

- Samazināts pārtikas zudums un atkritumi
- Radītas jaunas nodarbinātības iespējas
- Sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem

Dārzeņiem un augļiem, kas neatbilst tirgus standartiem vai ir iebojāti, tiek dota otra iespēja, un tie tiek pārvērsti žāvētos augļos, čipsos un vīnā.

Saimniecībā tiek audzēti augļu koki un avenes. Žāvētos čipsus taisa no āboliem, savukārt mājas vīnu ražo no dažādiem augļiem un ogām (avenēm, upenēm, āboliem), un tie ir blakusprodukti. Pārtika netiek izniekota, visi produkti ir bioloģiski audzēti, vietēji un lasīti ar rokām. Kad ražošana ir pabeigta, augļu atlikumi tiek kompostēti, lai nākotnē tos izmantotu kā mēslojumu. Vīna pudeles var uzpildīt atkārtoti un izmantot vairākas reizes.

Saimniecība piedāvā arī viesu māju, kempinga vietas un saunu, kur atpūsties ģimenes un draugu lokā. Tā ir mājīga vieta, kur izbaudīt Latvijas ziemeļaustrumu dabu.

Atpūta pie dabas, mājputni apskatei, augļu un aveņu dārzi, makšķerēšana. Piedāvā pastaigu pa pašu izveidotu taku, kas ved uz interesantiem akmeņu klājumiem.

Pārtikas atkritumi ir nopietna problēma, jo gandrīz puse no saražotajiem augļiem un dārzeņiem nonāk atkritumos. Ikvienam jādara viss iespējamais, lai to novērstu.

QO viesnīca tika izveidota, lai pieliktu galu izšķērdīgajai pieejai viesmīlības nozarē – izmantot vienreiz lietojamus priekšmetus un preces. Viesnīca īsteno ilgtspējīgu un aprites principiem atbilstošu pieeju, kas ir vienīgais veids, kā radīt pozitīvu ietekmi gan uz cilvēkiem, gan planētu.

Mērķi:

Uz aprites ekonomiku balstītās sistēmas mērķis ir pēc iespējas samazināt resursu patēriņu, atkārtoti izmantojot visu pieejamo un tādējādi samazinot atkritumu apjomu. Ūdens ir viens no svarīgākajiem ikvienas viesnīcas resursiem, un QO viesnīca šajā ziņā ievēro ļoti augstus standartus.

Ietekme:

QO viesnīca ir kā viens organisms: CO2, ūdens, enerģija un atkritumi ir savā starpā saistīti.

Galvenie virzieni, kuros QO atteicās no vienreiz lietojamiem produktiem un precēm un ieviesa aprites principus:

- pēc iespējas izmantot dabīgus un jau esošus resursus – trešdaļa no izmantotā betona tika paņemta no veca torņa, un paklāji ir ražoti no pārstrādātas dzijas, kas iegūta no zvejas tīkliem;
- izmantotās izejvielas un palīgmateriāli tika iegūti no vietējiem ražotājiem;
- 21. stāvā ir urbānās lauksaimniecības sistēma, kas viesnīcas restorānu un bāru nodrošina ar svaigiem produktiem;
- tiek izmantotas ilgtspējīgas lietas, nevis vienreizlietojamās, piemēram, ķermeņa kopšanas līdzekļi iepakoti akmens papīrā;
- viesnīca izmanto katru iespēju, lai lietas izmantotu atkārtoti vai citiem mērķiem, kā arī lai pārstrādātu atkritumus, piemēram, pat pelēkais ūdens tiek filtrēts un izmantots tualetē.

Ilgspēja tās plašākajā nozīmē. Izaicinājums bija nodrošināt augstas klases viesnīcu, kas atbilstu gan biznesa klientu, gan tūristu prasībām, vienlaikus demonstrējot cieņu pret dabu visos tās darbības aspektos. Šī projekta unikalitāte slēpjas tā aprites dizainā un videi draudzīgo principu integrācijā visās viesnīcas daļās – no arhitektūras līdz koplietojamajām zonām un numuriem.

Ēdināšanas sektoram ir liela ietekme uz tādu ideju ieviešanu un izplatīšanu kā tirgus tuvums, 0 km, "no lauka līdz galdam". Piegādātāju izvēle, balstoties uz šiem nosacījumiem, ir ilgtspējības faktors.

Mērķi:

1. Atbalstīt vietējo virtuvi;
2. Nodrošināt tuvumu;
3. Izglītēt par vērtībām;
4. Domāt par nākotni;
5. Veicināt veselīgāku dzīvošanu.

Ietekme:

- Veselība un labklājība
- Atbildīga ražošana un patēriņš
- Sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem

Ēdienkartē iekļauto ēdienu gatavošanai izmantotās izejvielas nāk no produktiem, kas atlasīti, ņemot vērā to ilgtspējību un tuvumu patēriņa vietai, un tas tiek darīts, lai uzlabotu to kvalitāti, cieņu pret vidi un sociālo ilgtspējību, attīstot ilgtspējīgu lauku uzņēmumu tīklus, kas veicina lauku iedzīvotāju stabilitāti. Turklāt svarīga ir arī klientu veselība un izglītošana šajā jomā.

Bāru, restorānu un ēdināšanas sektors ir atbildīgs par ievērojamas ar pārtikas ražošanu saistītās ietekmes daļas radīšanu. Ir būtiski kontrolēt šo sektoru, lai veicinātu ilgtspēju.

Četru zvaigžņu viesnīca un konferenču centrs Dānijā ar 92 istabām tika izveidots 2009. gadā, balstoties uz holistisku pieeju ilgtspējai un aprites principiem, kas integrēti gandrīz visos viesnīcas darbības aspektos. Vides iniciatīvas aptver dažādus viesmīlības pakalpojumu aspektus, kas saistīti ar izmitināšanu, pārtiku, enerģiju un ūdeni.

Mērķi:

1. Reklamēt viesnīcu kā “dzīvu laboratoriju”
2. Jaunāko tehnoloģisko, organizatorisko un citu ilgtspējīgu un ar aprites attīstību saistītu jaunumu ieviešana būvniecības nozarē

Ietekme:

GSH kā viena no pirmajām videi draudzīgajām viesnīcām ir iedvesmojusi daudzas tehnoloģiskās kopienas un to, ka tās ir izstrādājušas, ieviesušas un īstenojušas daudzus videi draudzīgus risinājumus; tas ir noticis ciešā sadarbībā ar *GSH* un tās tehnoloģiju un pakalpojumu piegādātājiem.

Viesnīca “Green Solution House” (*GSH*) ir piemērs tradicionālai viesnīcai, kas celta 1960. gados un tiek pārveidota par atjaunotu mūsdienīgu viesnīcu, ievērojot no šūpuļa līdz šūpulim principu.

75 jauni vai pielāgoti “zaļie risinājumi”, kas ietver aprites principiem atbilstošas enerģijas un ūdens sistēmas, pārstrādātas mēbeles, atkārtoti lietojamus paklājus, aizkarus un krāsas, pārtikas atkritumu novēršanu, vietējās pārtikas un būvmateriālu piegādes, kā arī mijiedarbību ar apkārtējo ainavu un biotopiem.

- Pašu ražota enerģija – saules siltumsistēma, pirolīzes iekārta, kas nodrošina ar elektrību un siltumu.
- Gaismas lūkas, kas ražo enerģiju.
- Bioloģiskās ūdens attīrīšanas iekārtas.
- Aktīvie materiāli tīram gaisam.
- Atjaunotas mēbeles no “Gabriel Fabrics”.
- Viedais iekštelpu klimats

GSH pierāda, ka pāreja uz aprites principu ievērošanu ir potenciāli iespējama daudzām viesmīlības struktūrām. Lielākā daļa *GSH* ieviesto “zaļo risinājumu” ir zināmas tehnoloģijas, kas ir nedaudz pielāgotas vietējiem apstākļiem un vajadzībām, un tikai daži (piemēram, enerģiju ražojošās jumta lūkas) ir patiesi jauni risinājumi, kas izstrādāti tieši pēc *GSH* pieprasījuma.

Viesnīca izmanto enerģijas, ūdens un vides dizaina stratēģijas, lai saglabātu savu ekoloģisko pēdu, veicinātu sarunas par vidi un izpratni, kā arī lai visās telpās izmantotu dabiskus materiālus. Francija
Anglija

Mērķi:

1. Samazināt atkritumu apjomu
2. Saglabāt ekoloģisko pēdu
3. Izmantot pārstrādātus materiālus
4. Ieviest jaunas pieejas

Ietekme:

- Ietekmes uz vidi samazināšana
- Noturība un nepārtraukta veiktspējas uzlabošana
- Atbildība par pārtiku un dzērieniem
- Izmantotās plastmasas daudzuma samazināšana

Viesnīca ievieš dažādas enerģijas, ūdens un vides dizaina stratēģijas, lai samazinātu savu ekoloģiskās pēdas nospiedumu.

- Viņi rosina sarunas par vidi un par savu lomu tās aizsargāšanā, un tas tiek darīts ar mērķi vairot izpratni.
- Sākot ar gaisa un ūdens filtrēšanas sistēmām, beidzot ar biofila dizaina principiem un dabisko materiālu izmantošanu visās telpās, viesnīca izvirza veselību un labsajūtu kā svarīgāko vērā ņemamo aspektu, kad tiek pieņemti dizaina, būvniecības, iekārtu un darbības lēmumi.

Lai pēc iespējas samazinātu savu ekoloģiskās pēdas nospiedumu, viesnīcām ir jāievieš dažādi pasākumi, kas samazina to ietekmi uz vidi un veicina ilgtspēju.

Pavāru māja Līgatnē ir tīru garšu un baudīšanas restorāns, un īpašnieks pats audzē produktus un izmanto tikai vietējos un sezonālos produktus. Viņi arī rīko putnu vērošanas, bišu kopšanas un permakultūras aktivitātes un arī citas ar vides tēmu saistītas radošās darbnīcas.

Mērķi:

1. Audzēt pašiem savus produktus
2. Izmantot vietējos un sezonālos produktus
3. Dabas veltes izmantojam tā, lai saglabātu bioloģisko daudzveidību
4. Izmantot produktus, kas iegūti atbilstoši atbildīgas audzēšanas un zvejas normām
5. Gatavot ēdienus tā, lai produkti tiktu izmantoti "no mēles līdz astei"
6. Sadarboties ar dabas pazinējiem, lai vēlreiz atklātu un iepazītu mūsu reģionam raksturīgas un unikālas dabas garšas

Ietekme:

- Samazinātas transporta radītās emisijas
- Radītas jaunas nodarbinātības iespējas
- Sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem
- Saglabāta bioloģiskā daudzveidība

Katram produktam ir savs visspilgtākās garšas laiks, tāpēc, lai ikviens varētu baudīt neaizmirstamu garšu piedzīvojumu, viņi gatavo ar tieši sezonā pieejamiem un tīriem zemnieku un savvaļas produktiem.

Dārzs līdzās Pavāru mājai ir saimnieka Ērika izsapņots sapnis par iespēju ikvienam apstāties, ieklausīties un iepazīt dabas norisi - putnu dziesmas, kukaiņu mājas, tauriņu pievilinošus ziedus un krūmus, dobes ar garšaugiem un dārzeņiem. Lai tu varētu mazliet atslēgties un paskatīties no cita skatu punkta, bet bērni - izskrieties un izšūpoties.

Pavāru māja atrodas Līgatnes papīrfabrikas vēsturiskajā centrā, līdzās upei, dižiem kokiem un kalniem. Šī ēka jau sen bijusi līgatniešiem nozīmīga – tā 1901. gadā celta kā dzemdību nams "Wilhelma". Mēs ar lepnumu atjaunojam šo māju, lai turpinātu te dzīvību un stāstītu Līgatnes vēstures stāstu.

Šis restorāns ir jauna vide, kur gūt pavisam citu skatu uz dzīvi, iedvesmotos un būtu kopā ar tuvajiem. Restorāna ēdienkarte veidota no sezonāliem un vietējiem produktiem, un īpaša uzmanība tiek pievērsta pārtikas atkritumu samazināšanai, jo šajā restorānā gatavošanā produkts tiek izmantots "no mēles līdz astei".

“Villages Nature Paris” ir nozīmīga inovācija ilgtspējīgā tūrismā Eiropā. Katra Francija detaļa ir izstrādāta, lai līdz minimumam samazinātu vietas ekoloģisko pēdu, galveno uzmanību pievēršot oglekļa pēdas samazināšanai. Tās ilgtspējīgas rīcības plāns ir balstīts uz konkrētiem būvniecības un darbības mērķiem.

Mērķi:

“Villages Nature Paris” ir pirmais jaunās paaudzes kūrortu galamērķis, kas atrodas tuvu lielpilsētām, ir viegli sasniedzams ar vilcienu vai automašīnu, un tajā notiek pāreja uz atjaunīgās enerģijas izmantošanu un ilgtspēju ar mērķi kļūt par oglekļa ziņā neitrālu galamērķi.

Ietekme:

Tas nodrošina vienkāršu veidu, kā plānot, nodrošināt ilgtspējīgu attīstību un kā par to informēt pārējos, lai projekti un organizācijas atbalstītu vietējās kopienas un veicinātu veselīgu, laimīgu dzīvi, vienlaikus ievērojot planētas dabiskās robežas. Turklāt tika radītas vairāk nekā 600 darba vietas, tostarp 75 % no Sēnas un Marnas, kā arī vēl 1600 darba vietas vietējā reģionā.

Citas šī projekta ilgtspējas iezīmes ir:

- Daudz tiek darīts, lai radītu dzīvotni un uzlabotu bioloģisko daudzveidību – 28 800 koku un 430 000 citu augu stādīšana, tostarp 4 km ap ezera krastiem apstādīti ar dabisku veģetāciju. Daudzām ēkām ir zaļas sienas un jumti.
- Tiek apbūvēti mazāk nekā 10 % no visas 259 hektāru platības, kas agrāk bija zemas bioloģiskās daudzveidības un intensīvi apstrādāta lauksaimniecības zeme.
- Plaša kokmateriālu, oglekli uzglabājoša materiāla, izmantošana apmeklētāju mītnē un *Aqualagon*, un visi būvniecībā izmantotie kokmateriāli iegūti no sertificētiem apsaimniekotiem mežiem Eiropā. *Aqualagon* tik aizmantots arī betons ar zemu oglekļa saturu.
- Apmeklētāji var viegli mērot simtiem kilometru ar sabiedrisko transportu, kā arī izmantot to, lai apmeklētu Francijas galvaspilsētu. Kūrorta vadība plāno, ka liela daļa apmeklētāju varētu ceļot, neizmantojot automašīnas.

Šis rīcības plāns attiecas uz trīs ilgtspējīgas attīstības pīlāriem (vides rādītāji; ietekme uz kopienas un vietējo ekonomiku; viesu un darbinieku veselība un laime), un progresu katru gadu novērtē valsts pārvaldes iestāde. Oglekļneitralitātes mērķis ir viens no svarīgākajiem ilgtspējīgas rīcības plāna mērķiem. Stratēģija šī vērienīgā mērķa sasniegšanai balstās uz četriem galvenajiem darbības virzieniem: būvēt augstas veiktspējas ēkas, maksimāli izmantot atjaunīgo enerģiju, celtniecībā dot priekšroku zema oglekļa satura materiāliem (piemēram, izvēlēties betonu ar zemu oglekļa saturu un videi draudzīgu koksni) un veicināt vieglu piekļuvi, izmantojot zema oglekļa sabiedrisko transportu.

Lauku tūrisma iestādēm jaunattīstības valstīs jācenšas ievērot ilgtspējības kritērijus, lai nepieļautu attīstīto valstu kļūdas.

Mērķi:

1. Samazināt dzeramā ūdens patēriņu
2. Samazināt šampūnu un ziepju patēriņu
3. Samazināt plastmasas patēriņu
4. Bioloģisko atkritumu šķirošana un pārstrāde

Ietekme:

- Tīrs ūdens un sanitārija (ūdens pēdas samazināšana)
- samazināts izšķērdētā ūdens apjoms
- ir radītas jaunas nodarbinātības iespējas
- ir ieviesta atbildīga ražošana un atbildīgs patēriņš

Viesnīcām jaunattīstības valstu lauku teritorijās ir liels ekonomiskās izaugsmes potenciāls. Svarīgi, lai viesnīcu atvēršanā tiktu ievēroti ilgtspējības nosacījumi, lai viesnīcas būtu arī kā instrumenti, kas izplata ilgtspējības vērtības sabiedrībā un klientiem. Mācoties no attīstīto valstu pieredzes, ir svarīgi arī nepieļaut, ka šīs viesnīcas atstāj negatīvu ietekmi uz vidi.

Ilgspējīga viesnīcu attīstība jaunattīstības valstīs būtiski ietekmē vides un sociālos aspektus.

“Martin’s Hotels” ir beļģu viesnīcu ķēde, kurai pieder 14 viesnīcas deviņās pilsētās. Tās devīze ir “Rītdienai nepieciešama šodiena”. Viņu iniciatīva galvenokārt ir atkritumu un enerģijas samazināšanas shēma, kuras mērķis ir samazināt resursu patēriņu un pilnībā likvidēt atkritumus. Lai to paveiktu, uzņēmums sadarbojas ar saviem piegādātājiem.

Beļģija

Mērķi:

Īstenot vērienīgu ekoloģiskās pēdas nospieduma samazināšanu vidēja lieluma viesnīcu ķēdei un uzsākt būtiskas pārmaiņas, rūpīgi atlasot piegādātājus un sadarbojoties ar tiem.

Ietekme:

EMAS balva 2017. gadā par videi draudzīgu piegādes ķēžu pārvaldību aprites tūrisma jomā.

“Martin’s Hotels” aprites principiem atbilstošā atkritumu apstrāde ir vērsta uz dažādu veidu atkritumu šķirošanu, lai veicinātu to atkārtotu izmantošanu, piemēram:

- virtuvē izmantoto eļļu atdalīšana un savākšana;
- atkārtota elektronisko atkritumu izmantošana vai pārstrāde;
- paklāju labošana, nomainot tikai bojāto daļu;
- gultas veļas nomāšana un videi draudzīgi veļas mazgāšanas pakalpojumu sniedzēji.

Saskaņā ar viņu vides pārskatu šī viesnīcu ķēde sadarbojas ar pieciem pakalpojumu sniedzējiem, kas strādā ar dažāda veida atkritumu pārstrādi..

Šis gadījums parāda, cik svarīgi uzņēmumiem ir izstrādāt ambiciozu aprites biznesa modeli un to, ka pāreja uz aprites ekonomiku notiek pakāpeniski un var būt nepieciešami biznesa plāni, kas aptver vairākus posmus. Šī viesnīcu ķēde parāda, ka lai gan pašreiz daudzas iniciatīvas šķiet nerasniedzamas, tā domā, kā uzlabot savu sniegumu un padarīt to videi draudzīgāku. Tas norāda uz to, ka ir patiesa vēlme ieviest izmaiņas.

Viesnīca, kas veic pasākumus, lai kontrolētu un samazinātu enerģijas un ūdens patēriņu. **Portugāle**

Mērķi:

1. Samazināt enerģijas izmaksas
2. Samazināt ūdens patēriņu
3. Samazināt ietekmi uz vidi
4. Palielināt ilgtspējas līmeni

Ietekme:

- Elektroenerģijas patēriņa samazināšana
- Ūdens patēriņa samazināšana
- Nodrošina darba vietas

2015. gadā viesnīca ieguva "Sustainability Award" (Ilgtspējas balvu) par ilgtspējīgām tūrisma praksēm. Viesnīcai ir inovatīva pieeja jūras ūdens iegūšanai un apstrādei, un viņi ar šo ūdeni laista dārzus. Tai ir sadarbība ar vietējiem amatniekiem, no kuriem viņi ir iegādājušies rokām darinātus vannas istabas dvieļus un dažādus keramikas izstrādājumus. Viesnīcai ir saules paneļi, ko izmanto enerģijas iegūšanai un ūdens apstrādei.

Inovācijas šajā nozarē ļauj samazināt ietekmi uz vidi, veicina ilgtspēju, kā arī viesnīcai ir mazāki izdevumi par enerģiju un ūdeni.

Zirgu rančo "Klajumi" ir jau gandrīz 100 gadu vēsture. Nakšņošanai tiek piedāvāti vairāki namiņi. Vairums no šiem namiņiem ir senas mājas, kas ir atjaunotas, izmantojot dabīgus materiālus. Videi draudzīgākais ir namiņš "Krasti". Namiņš ir 104 gadus veca guļbūve, kas aprīkota ar saules enerģiju, akas ūdeni un miera auru. Viņi piedāvā arī jāšanas, reitterapijas un citus pakalpojumus.

Mērķi:

1. Vairo izpratni par dabas resursiem
2. Saimniecībā izmantot saules enerģiju
3. Saglabāt Latvijas kultūras mantojumu, piedāvājot tradicionālos pirts rituālus un bērza slotiņas
4. veicināt lauku tūrismu

Ietekme:

- Atjaunīgās enerģijas izmantošana
- Lauku tūrisma veicināšana
- Informētība par dabas resursiem

"Klajumiem" ir jau gandrīz 100 gadu vēsture. 1936. gadā ar Ulmaņlaiku valsts politikas atbalstu nostiprināt Latvijas austrumu robežu, saimniecība izveidota toreiz Ilūkstes apriņķa Kaplavas pagastā. Ar krūmiem aizaugušā pierobežā jaunsaimnieks Jānis Stabulnieks līda tīrumus, būvēja mūra mājas, kā arī deva jaunsaimniecībai nosaukumu "Klajumi".

Viņi nakšņošanai piedāvā vairākus namiņus, kā arī piedāvā izbaudīt pirti un melno pirti. Viens no viesu namiņiem ir piemērots personām ar īpašām vajadzībām, taču kāds cits namiņš izmanto saules enerģiju un ūdeni no akas.

Sētā tiek audzēti arī zirgi, līdz ar to tiek piedāvāti jāšanas, reitterapijas un citi pakalpojumi. Veicot iepriekšēju rezervāciju, var nogaršot Latgales kulinārā mantojuma ēdienus.

Šobrīd te turpina saimniekot vecā un jaunā paaudze, saglabājot kultūrvēsturisko mantojumu un rūpējoties par dabas un vides vērtībām. Ir nepieciešams domāt par veidiem, kā saglabāt kultūras mantojumu, un tas ir paveicams ar lauku tūrisma atbalstu, atjaunojot vecās ēkas, saglabājot tradīcijas, kā arī daudzus citos veidos. Turklāt ir svarīgi apzināties pieejamos resursus un iespēju robežās izmantot atjaunīgos resursus.

#RenewableEnergy #redesign

Pamatojoties uz apņemšanos rūpēties par planētu, "NH Hotel Group" ir ieviesusi aprites ekonomikas iniciatīvu *CORK2CORK*, pateicoties kurai tā piešķir otru dzīvi korķa aizbāžņiem, kas savākti uzņēmuma viesnīcās esošajos restorānos.

Vairākās
valstīs

Mērķi:

Projekta mērķis ir atgūt un pārstrādāt vīna pudeļu korķa aizbāžņus, lai nodrošinātu tiem jaunu pielietojumu, īpaši pārvēršot tos pārklājuma un izolācijas materiālos turpmākai izmantošanai jaunu telpu celtniecībā. Papildus tam, ka šis pārstrādātais materiāls darbojas kā siltumizolators, tas samazina trokšņa piesārņojumu un mākslīgas temperatūras kontroles nepieciešamību, tādējādi.

Ietekme:

Pateicoties *CORK2CORK* iniciatīvai, kopš 2011. gada ir novērsta 37 221 kilograma oglekļa dioksīda emisija, tādējādi veicinot zemu oglekļa emisiju ekonomiku.

Tā ir novatoriska iniciatīva Eiropas viesnīcu sektorā, kas aizsākās 2011. gadā, kad "NH Hotel Group" kopā ar vadošo korķa un korķa pārklājuma materiālu ražotāju "Amorim" nāca klajā ar šo ideju. Līdzšinējo labo rezultātu mudināta – ir savākti 1994 kilogrami korķa atkārtotai izmantošanai 300 jaunu istabu celtniecībā (aptuveni 8000 kvadrātmetru platībā) –, grupa vēlas pilnveidot programmu, savācot ne tikai korķa aizbāžņus, bet arī citus viesnīcu produktus, ko var izmantot pārstrādei vai kādiem citiem mērķiem.

Dabīgais korķis ir materiāls, kuru, ja tas ir atbilstoši reģenerēts un pārstrādāts, var atkārtoti izmantot, lai izgatavotu sienu un grīdu segumus un jaudīgus izolācijas materiālus, kas samazina ēku trokšņa piesārņojumu un mākslīgās apkures un dzesēšanas prasības, tādējādi padarot tās energoefektīvākas. Papildus šiem būvniecības pielietojumiem otrreizēji pārstrādātu korķi var izmantot arī daudzu produktu ražošanai, tostarp aeronautikas, modes un mēbeļu rūpniecības jomās.

Ģimenes pludmales tūrisma viesnīcu nozare Spānijas piekrastē būtiski ietekmē ekonomiku un vidi. Ilgtspējības pasākumu pieņemšana ir būtiska, lai saglabātu vadošo pozīciju.

Mērķi:

1. Izmantot tās enerģijas patēriņu, kas iegūta no neatjaunojamiem enerģijas resursiem
2. Samazināt oglekļa dioksīda pēdas nospiedumu
3. Samazināt dabas resursu izmantošanu un patēriņu
4. Samazināt atkritumu apjomu kopumā un pēc iespējas mazāk atkritumu nosūtīt uz poligoniem

Ietekme:

- Tīra enerģija (saules paneļi un kolektori)
- Atbildīga ražošana un patēriņš (samazināts atkritumu apjoms, kas nonāk poligonos)

Šī piekrastes viesnīca savā ilgtspējības plānā ir norādījusi piecus vides darbības virzienus – energoefektivitātes pasākumu ieviešana, uzstādot fotoelementu paneļus un siltumenerģijas kolektorus; darbinieku apmācība par labajām praksēm; stratēģiskie plāni videi draudzīgu materiālu atlasei; videi draudzīga dārzeņu ražošana; attiecības ar ieinteresētajām pusēm, lai veicinātu aprites ekonomiku; darba vienlīdzības politika.

Piekrastes viesnīcas Spānijā ir ļoti populāras, un to skaita dēļ ir ieteicams veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka tās savā darbībā rūpējas par vidi ar mērķi saglabāt savu komerciālo produktu, proti, apkārtējo vidi.

Aprites ekonomikas projekts, kas nodrošina zināšanu nodošanu par labākajām pieejamajām tehnoloģijām un sadarbības modeļiem. Tajā ietverta "Bio&Co", Rumānijas NVO, labā prakse – viņi savāc pārtikas atliekas un lauksaimniecības kultūru atlikumus, lai taisītu kompostu, ko pēc tam izmanto bioloģiskajā lauksaimniecībā.

Rumānija

Ietekme:

Pozitīva ietekme uz maznodrošinātu cilvēku sociālo un darba integrāciju, atbildīga atkritumu apsaimniekošana un vides aizsardzība, kā arī kopīga atbildība par ilgtspējīgu attīstību.

Milzīgs daudzums pārtikas tiek izšķērdēts pat pirms nonākšanas pie patērētājiem, un lielveikali tos izmet nešķirotajos atkritumos, kas parasti nonāk poligonos. Turklāt lielu daļu sadzīves atkritumu veido bioloģiski noārdāmi materiāli, kurus varētu kompostēt.

"Bio&Co" aizsāka savu praksi 2015. gadā Čokanari, Dembovicas provincē, un tehnisko atbalstu viņiem sniedza "Réseau Cocagne" (Francija).

"Bio&Co" savāc pārtikas atkritumus no lielveikaliem, viesnīcām un restorāniem, izmantojot 1000 m² lielu kompostēšanas platformu. Komposts tiek izmantots "Bio&Co" bioloģiskajā saimniecībā un siltumnīcā, un produkti tiek piegādāti klientiem, galvenokārt Bukarestē, izmantojot īsu piegādes ķēdi.

Ņemot vērā tikpat lielos pārtikas daudzumus, ko lielveikali un restorāni izmet visā pārējā Eiropā, ir liels potenciāls šīs labās prakses izmantošanai vai pielāgošanai, lai samazinātu atkritumu daudzumu un veicinātu organisko materiālu aprites plūsmu, kā arī lai šajās teritorijās radītu videi draudzīgas darba vietas bezdarbniekiem.

“FeelViana” tika piešķirts Eiropas Savienības ekomarķējums. Šīs vides izcilības zīmes piešķiršana, kas atzīta visā Eiropā un pasaulē, atspoguļo mūsu aktīvo politiku atjaunīgo enerģijas avotu izmantošanā, enerģijas un ūdens taupīšanā, atkritumu samazināšanā un vietējās vides uzlabošanā. Portugāle

Mērķi:

1. Atjaunīgās enerģijas izmantošana
2. Enerģijas un ūdens taupīšana
3. Atkritumu samazināšanas pasākumu ieviešana
4. Vietējās vides uzlabošana

Ietekme:

- Energoefektīva telpu apsildīšana un ūdens sildīšanas ierīces
- Atkritumu rašanās novēršana
- Atkritumu šķirošana un nodošana pārstrādei
- Bioloģisku vietējo produktu lietošana
- Energoefektīvi gaisa kondicionieri un siltumsūkņi

“FeelViana” uzskata, ka emisiju samazināšana un pielāgošanās klimata pārmaiņām ir būtiska sistēmas panākumiem un noturībai un ka šīs aktivitātes palielinās ilgtermiņa uzņēmējdarbības vērtību, nodrošinot ilgtspējīgu energoapgādi, uzlabojot izejvielu piegādes drošību, kā arī samazinot vides riskus.

Šie plānotie pasākumi veicina ilgtspēju, un tā kā organizācija ir populāra un atrodas dažādās vietās, tas ir tikai ieguvums vides jomā.

Getliņi EKO ir lielākais cieta sadzīves atkritumu poligons Baltijas valstīs. Kopš 2015. gada 26. oktobra bioloģiski noārdāmie atkritumi tiek izmantoti biogāzes ražošanai, savukārt pārstrādei derīgie materiāli un metāla izstrādājumi tiek nogādāti uzņēmumiem, kuri nodarbojas ar šo materiālu reģenerāciju un atkārtotu pārstrādi.

Mērķi:

1. Biogāzi, kas tiek iegūta kā blakusprodukts, izmantot dārzu audzēšanai
2. Izmantot poligona gāzi, lai ražotu elektrību, ko pēc tam pārdot vietējam elektroenerģijas uzņēmumam

Ietekme:

- Izdomāts, kā samazināt atkritumus, kas rodas no faktiskajiem atkritumiem, kas tiek nogādāti poligonā
- Radītas jaunas darba vietas
- Pārdoti vietēji audzēti dārzeni

Getliņi EKO kā blakusproduktu iegūst siltumu, kura izmantošanas iespējas ir ierobežotas, bet viņu attieksme pret vides drošību neļauj to vienkārši "izlaist gaisā", tādēļ radās ideja par siltumnīcas būvniecību un dārzu audzēšanu, jo pašu saražotais siltums var nodrošināt siltumnīcas ar salīdzinoši lētu apkuri.

Poligona "Getliņi" teritorijā ir uzbūvētas mūsdienīgas 5,5 m augstas siltumnīcas ar kopējo platību 11 412 m². Siltumnīcu augi aizņem platību 10 512 m² apjomā un tajās ir iestādīti 25 000 stādu. Gadā Getliņi saražo apmēram 500 tonnas tomātu.

Siltumnīcas ir aprīkotas ar klimata kontroles vadības iekārtām, kuras nodrošina augu audzēšanai nepieciešamo vidi. Kultūraugus audzē akmensvatē, iekārtās dobēs, kuras atrodas 70 cm no zemes virsmas. Augu barošanai tiek izmantota datorizēta mēslojuma jaukšanas un padeves programma, kura nodrošina augus ar tiem nepieciešamām barības vielām.

Getliņi audzē tomātus kopš 2011. gada, nodrošinot tos sezonā, kad Latvijā ir vismazāk pieejami veselīgi, vietējie dārzeni. Tomātu tirdzniecības sezona ik gadu sākas novembrī un turpinās līdz augustam. Jā iegādājas vietēji audzētus dārzenus, oglekļa dioksīda pēda tiek samazināta, kā arī cilvēkiem ir iespējams baudīt vietējos dārzenus un augļus.

Atpūtas centrs “Ladybird Farm” Ungārijā ir izveidots, lai veicinātu dzīvesveidu, kas ir harmonijā ar dabu, un tā mērķis ir samazināt apmeklētāju ietekmi uz vidi. Pēdējo 10 gadu laikā šis centrs ir izstrādājis plašu ilgtspējas koncepciju un tagad piesaista 65 000 cilvēku gadā.

Mērķi:

Palīdzēt iepazīstināt plašāku sabiedrību ar

Ietekme:

100 tūristu objekti darbojas tikai, izmantojot uz vietas ražotu atjaunīgo enerģiju.

Apzinoties katra indivīda un uzņēmuma atbildību par vides saglabāšanu, “Ladybird Farm” īpašnieki un 15 darbinieki praktiskā un viegli saprotamā veidā informē apmeklētājus par ilgtspēju un aprites ekonomiku.

Ideja ir tāda, ka pat tad, ja apmeklētāji atceras tikai mazliet no dzirdētā, viņi iespējams palīdzēs plašāk izplatīt ilgtspējas jēdzienu sabiedrībā. Uzņēmuma shēma “maksā ar atkritumiem” ir vēl viens piemērs aprites ekonomikas koncepcijas veicināšanai. Tā ļauj apmeklētājiem apmaksāt daļu ieejas maksas ar mājsaimniecības atkritumiem, piemēram, plastmasu vai papīru. Šādā veidā apmeklētāji ir finansiāli ieinteresēti rīkoties ilgtspējīgi un viņi saprot, ka atkritumi ir vērtīgi.

To, cik svarīgi ir palielināt izpratni par ilgtspēju, uzsver uzņēmuma atrašanās vieta – Ungārijas Dienvidu Transdonavas reģionā, kur aprites ekonomika ne vienmēr ir bijusi tik aktuāla kā citās ES daļās. Lai gan Ungārija ir guvusi lielus panākumus tādās jomās kā mājsaimniecības atkritumu pārstrāde, selektīvā atkritumu vākšana joprojām netiek praktizēta tik plaši, kā vajadzētu.

Viesnīcu sektors saražo lielu daudzumu atkritumu, un ja šie atkritumi tiek savākti un pārstrādāti, ir iespējams taupīt resursus.

Vairākās
valstīs

Mērķi:

1. Novērst vides piesārņojumu
2. Samazināt ar transporta nozari un atkritumiem saistīto oglekļa dioksīda pēdas nospiedumu
3. Uzlabot viesnīcas tēlu viesu un vietējo iedzīvotāju acīs

Ietekme:

- Samazināts elektroenerģijas patēriņš
- Nodrošina darbu vietējam tirgum
- Ekonomiskie ieguvumi, samazinot izmaksas un radot ienākumus

Īstenojot savu ilgtspējības plānu, viesnīcu ķēde ir izstrādājusi noteikumus, lai veicinātu atkārtotu izmantošanu, savācot un pēc tam apstrādājot dažādus materiālus. Atkārtotā izmantošana tiek paveikta divos veidos – pašā uzņēmumā un ar cita nolīgta uzņēmuma starpniecību. Atkārtotai izmantošanai un pārstrādei nodotie elementi un materiāli ir: PET, cietā plastmasa, papīrs, kartons, stikls, bundžas, metāllūžņi un tetrapaku laminētais iepakojums. Papildus tiek rīkotas apmācības un dažādas darbnīcas darbiniekiem, kā arī ir izveidoti informācijas punkti klientiem.

Videi draudzīgu pasākumu ieviešana viesnīcu ķēdēs, kuras aizņem lielu tirgus daļu, ir nepieciešama, jo šo viesnīcu darbība ietekmē arī daudzus citus uzņēmumus.

FRUSH ir ikgadējs aprites ekonomikas biznesa, zināšanu un finansēšanas pasākums, kas septembrī notiek Forsas pilsētā Somijā. Somija

Mērķi:

Palīdzēt jaunām inovācijām un jaunuzņēmumiem atrast investorus savu ideju un/vai produktu ieviešanai.

Ietekme:

- kopienas informētības veicināšana
- sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem

FRUSH pasākuma mērķis ir veicināt izaugsmi un jaunuzņēmumu attīstību, kā arī radīt un veicināt jaunas uzņēmējdarbības iespējas aprites ekonomikas jomā.

FRUSH modelī ir iekļautas cienījamu profesionāļu, lēmumu pieņēmēju un novatoru runas; semināri u.c. pasākumi studentiem, lai mudinātu viņus attīstīt aprites ekonomiku un industriālo simbiozi; partneru meklēšanas pasākums jaunuzņēmumiem, lai atrastu investorus; *B2B* partneru tikšanās; jaunu inovāciju un produktu izstādes; starptautiski pasākumi pieredzes apmaiņai un sadarbības attīstīšanai. *FRUSH* ir rīkots jau divas reizes. Atsauksmes bija iepriecinošas: dalībnieku skaits 2018. gadā bija četrreiz lielāks nekā 2017. gadā, un daudzi dalībnieki paziņoja, ka vēlas pievienoties pasākumam arī 2019. gadā. Pasākums katru gadu pieaug un kļūst arvien starptautiskāks.

Tā kā inovatīvu produktu radītājiem un jaunuzņēmumiem ir grūtības atrast investorus savu ideju realizēšanai, divas nozīmīgas institūcijas, *Häme University of Applied Sciences* (Hāmes Lietišķo zinātņu universitāte) un *SIA Forssa Business Development Ltd*, izveidoja *FRUSH* pasākumu, lai veicinātu jaunuzņēmumu attīstību un izaugsmi.

Jaudīgu elektrisko skrejriteņu tīkls un ekoloģisks automašīnu parks. Lai ērti un ātri veiktu īsas distances pilsētas robežās, *Fiqsy* elektriskais skrejriteņis un *Fiqsy* e-Auto būs īstie palīgi.

Latvija

Šis Latvijas uzņēmums piedāvā elektriskos automobiļus un elektriskos skrejriteņus, lai palīdzētu samazināt CO2 izmešus, kā arī gaisa un trokšņa piesārņojumu.

Mērķi:

1. Veicināt automobiļu koplietošanas pakalpojumu
2. Samazināt gaisa un trokšņa piesārņojumu
3. Samazināt CO2 izmešus

Ietekme:

- Samazināts degvielas patēriņš
- Radītas jaunas nodarbinātības iespējas
- Sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem

100 % elektriskais automobilis un skrejriteņis visu savu jaudu iegūst no uzlādējamām baterijām, kas nozīmē, ka tam nav iekšdedzes dzinēja un braucot tas rada nulles izmešus. Gaisa un trokšņa piesārņojumi ir visu laiku augstākie, un neko nedarot tie tikai pasliktināsies. Braukšana ar elektrotransportu ir pirmais solis, lai palīdzētu mūsu videi atjaunoties un augt.

Šis Latvijas uzņēmums vēlas padarīt Rīgu tīrāku un klusāku, tādēļ viņi koplietošanai piedāvā elektriskos automobiļus.

Mašīnas koplietošana ir vienkārša, videi draudzīga un veicina ilgtspējīgu rīcību. *Fiqsy* automašīnas un elektriskie skrejriteņi ir pieejami visā pilsētā. Ņem – lieto – atstāj nākamajam.

Uzņēmuma “Natural Habitat Adventures” mērķis ir mudināt un iedvesmot savus kolēģus pieņemt ilgtspējīgāku tūrisma praksi, demonstrējot efektīvas metodes ietekmes uz vidi samazināšanai, vienlaikus nodrošinot izcilu viesu pieredzi.

Mērķi:

Uzņēmums cer radīt ilgstošu ietekmi, iedvesmojot ceļotājus izdarīt apzinātas izvēles savā ikdienas dzīvē, tādējādi veicinot planētas veselību ilgtermiņā.

Ietekme:

- Sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem
- Kopienas informētības veicināšana

“Natural Habitat Adventures” 2019. gada 6.–12. jūlijā organizēja safari, ko nodēvēja par “Pasaulē pirmo bezatkritumu piedzīvojumu” – safari Jeloustonā. Bezatkritumu kustības principi tika īstenoti visās ar viesiem saistītajās aktivitātes, kuras “Natural Habitat Adventures” vadīja un sponsorēja visa ceļojuma laikā – no brīža, kad viesis rezervēja dalību pasākumā, līdz lidostas transfēram pēdējā dienā. Uzņēmums mudināja šo nelielo ekoloģiski apzinīgo ceļotāju grupu koncentrēties uz atteikšanos no iespējamiem atkritumiem (piemēram, plastmasas salmiņiem un atsevišķi iesaiņotām garšvielām, piedevām), vienlaikus samazinot atkritumu daudzumu, ko viņi radīja ceļojuma laikā.

Brauciena beigās grupa visus saražotos atkritumus spēja salikt vienā nelielā konteinerā. Šis pirmais brauciens būs katalizators būtiskām izmaiņām, kas pakāpeniski radīs ievērojamu atkritumu samazinājumu visos “Natural Habitat Adventures” braucienos.

ATJAUNOŠANA

IZMITINĀŠANA

Izstrādājot viesnīcu grupas vides politiku, ir izdevies noteikt kvantitatīvus mērķus. Viesnīcu grupa ir apņēmusies pārstrādāt vismaz 40 % no atkritumiem, lai veicinātu aprites ekonomikas principu ieviešanu.

Vairākās
valstīs

Mērķi:

1. Organizēt materiālu pārstrādi
2. Neizmantos vienreizlietojamās plastmasu
3. Ieviest KSA principus

Ietekme:

- Atkritumu samazināšana;
- Ekonomiskie ieguvumi, samazinot izmaksas un radot ienākumus.

Viesnīcu ķēde "VINCCI HOTELS" savā KSA plānā ir iekļāvusi ikgadējos kvantitatīvos mērķus. Patlaban pārstrādāto materiālu daudzums pārsniedz 40 % no kopējiem radītajiem atkritumiem. Pārstrādātie materiāli ir papīrs un kartons, stikls, baterijas, bioloģiskie materiāli, tekstilizstrādājumi u.c. Kā arī viņi ir aizstājuši vienreizlietojamās plastmasas traukus un piederumus ar bioloģiski noārdāmiem un atkārtoti lietojamiem produktiem.

Kvantitatīvus mērķu noteikšana materiālu otrreizējai pārstrādei un vienreizlietojamo plastmasas trauku aizstāšanai ir solis ceļā uz vispārējo mērķi – videi draudzīgu darbību.

“Circular Valley” ir inovāciju inkubators tādu uzņēmumu attīstībai, kas atvieglo pāreju uz aprites ekonomiku. Nīderlande

Mērķi:

Nodrošināt dialogu starp dažādām ieinteresētajām personām, kas iesaistītas pārejā uz aprites ekonomiku.

Ietekme:

- Sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem
- Kopienas informētības veicināšana

“Circular Valley” ir inovatīvs inkubators, kas piedāvā vidi, kas īpaši radīta, lai atbalstītu ar aprites ekonomiku saistītas aktivitātes. Šī vide tiek nodrošināta, pulcējot ieinteresētās personas – sākot no projektētājiem līdz NVO, jaunuzņēmumiem, maziem un vidējiem uzņēmumiem, korporatīvajām organizācijām un valsts iestādēm.

Lai arī tā ir ļoti jauna iniciatīva, tās panākumus apliecina uzņemto un atbalstīto inovatīvo organizāciju skaits – līdz šim sešas.

“Circular Valley” ir inovāciju inkubators tādu uzņēmumu attīstībai, kas atvieglo pāreju uz aprites ekonomiku.

JAUNAS IDEJAS

FESTIVĀLS

Kad Riodežaneiro trešo reizi notika festivāls "For a Better World", rīkotāji nolēma izmantot festivāla spēku, lai iedvesmotu cilvēkus veikt uzlabojumus savās dzīvēs, veicot izmaiņas savos paradumos.

Portugālē,
Brazīlijā un
Las Vegasā

Mērķi:

- Enerģija
- Ēdināšana
- Izmitināšana
- Mobilitāte
- Komunikācija
- Pārvaldība

Ietekme:

- Iestādīti 304 000 koku
- Uzbūvēta skola Tanzānijā
- Uzbūvēts veselības centrs Maranjao
- 3200 jaunieši Riodežaneiro ir ieguvuši pamatizglītību
- 38 skolās Portugālē ir ierīkoti 760 saules paneļi

Sertifikācija saskaņā ar ISO standartu 20121 – ilgtspējīgi pasākumi; oglekļa dioksīda pēdas aprēķināšana; atkritumu apsaimniekošanas plāna pieprasīšana; materiālu ziedošana, kad pasākums ir beidzies; pāri palikušā labā ēdienā ziedošana (Lisabonā un Lasvegasā); visi mākslinieki saņem oglekļa dioksīda nulles emisiju sertifikātu, ko nodod sponsoriem un piegādātājiem ar vislabākajām ilgtspējīgajām praksēm.

Samaziniet CO2 emisijas un radītos atkritumus, kā arī veiciet pastāvīgus uzlabojumus un saglabāiet sertifikāciju atbilstoši ISO 20121 standartam – ilgtspējīgi pasākumi. "Rock in Rio" piedāvā ilgtspējas plānu uzņēmumiem, kas strādā pie pasākuma norises, lai ilgtspējīga prakse būtu daļa no viņu piegādātāju un partneru ikdienas.

#ZeroWaste #engagement

PROJEKTA KOMANDA

- IT** **NEW HORIZONS**
newhorizons.contactus@gmail.com / www.newhorizonsaps.org
- LV** **ECOLOGICAL FUTURE EDUCATION**
info@efe.lv / www.efe.lv
- GR** **ERGASIA**
trifonopoulou@ergasiakkek.gr / www.ergasiakkek.gr
- ES** **FUNDACION UNIVERSITAT JAUME I-EMPRESA**
maria@fue.uji.es / www.eurofue.com
- PT** **PREVIFORM**
previform.ida@gmail.com / www.previform.pt

VAIRĀK INFORMĀCIJAS PAR PROJEKTA AKTIVITĀTĒM UN REZULTĀTIEM MEKLĒJIET:

www.intercaterasmus.eu

  SEKO MUMS @InterCatProject

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

- Millennium Ecosystem Assessment, Findings of the Condition and Trends Working Group, 2005
- Rieuwerts, J. (2017). The elements of environmental pollution. Routledge:
- https://legacy.azdeq.gov/function/help/glossary_drupal.html
- Smith-Godfrey, S. (2021). Performance indicators for the blue economy. Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs, 1-22.
- Brigliadori, V. (2014), The definition of "biomass" in european and Italian legislation: when it is waste, by-product or end-of-waste, 18th International Trade Fair of Material & Energy Recovery and Sustainable Development, ECOMONDO, 5th-8th November, 2014, Rimini, Italy
- Naydenov, K. (2018). Circular tourism as a key for eco-innovations in circular economy based on sustainable development. Proceeding of the 18th International Multidisciplinary Scientific GeoConference SGEM, Albena, Bulgaria, 30, 18-132.
- OECD Environmental Outlook to 2030. (2008)
- Prendeville, S., Cherim, E., & Bocken, N. (2018). Circular cities: Mapping six cities in transition. Environmental innovation and societal transitions, 26, 171-194.
- Patil, S. B. (2019), Environmental Science, India: Lulu publication
- Terminology Service, EPA, US Environmental Protection Agency.
- Collins English dictionary
<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/coproduct>
- Youthpass and the Revised Competences, European Commission:
<https://www.youthpass.eu/downloads/13-62-420/Leaflet%20-%20revised%20key%20competences.pdf>
- European Environmen Agency: <https://www.eea.europa.eu/>
- World Business Council for Sustainable Development (1992):
https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007%2F978-94-007-0753-5_806
- European Commission: <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/>
- OECD Glossary of Statistical Terms:
<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=735>
- OECD Glossary of Statistical Terms:
<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=3027>
- Biology Online Dictionary: <https://www.biologyonline.com/dictionary/environment>
- OECD Glossary of Statistical Terms:
<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1740>
- Circular Economy Practitioner Guide, Glossary: <https://www.ceguide.org/Glossary>
- <https://www.botek.se/en/insights/pay-by-weight/>
- <https://www.thejournal.ie/pay-by-weight-bins-explained-2777227-May2016/>
- <https://www.investopedia.com/terms/r/rawmaterials.asp>

- Eurostat Glossary: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Recycling_of_waste
- Eurostat Glossary: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Recovery_of_waste
- Merriam-Webster online dictionary: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/redesign>
- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/reduce-reuse-recycle>
- Circular Economy Practitioner Guide, Glossary: <https://www.ceguide.org/Glossary>
- European Environment Agency Glossary: <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/renewable-energy-source>
- <https://www.gdrc.org/uem/waste/swm-glossary.html>
- WWF: https://www.panda.org/discover/knowledge_hub/teacher_resources/webfieldtrips/ecological_balance/eco_footprint/
- <http://www.circular-tourism.com/>
- <https://www.oneplanetnetwork.org/resource/circular-economy-travel-and-tourism-white-paper>
- <https://circulartourism.eu/resources/handbooks/>
- <https://www.unwto.org/covid-19-oneplanet-responsible-recovery-initiatives/circular-economy-in-travel-and-tourism-a-conceptual-framework-for-a-sustainable-resilient-and-future-proof-industry-transition>
- <https://hospitalityinsights.ehl.edu/circular-economy-tourism-sector>
- <https://www.merriam-webster.com/dictionary/best%20practice>
- <https://www.merriam-webster.com/dictionary/biodegradable>